

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ**

**КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА
СТРАХУВАННЯ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни

«БЮДЖЕТНА ТА ПОДАТКОВА СИСТЕМИ»

для здобувачів

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної

програми «Облік, аудит і оподаткування»
(шифр і назва програми)

факультету

обліково - статистичного

**Київ
2024 рік**

Бондарук Т. Г., Федина В. В. Методичні рекомендації для виконання практичних, семінарських занять з дисципліни «Бюджетна та податкова системи» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування»: методичні рекомендації. Київ: НАСОА, 2024. 68 с.

Рецензенти:

Богріновцева Л. М., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, кандидат економічних наук, доцент Національної академії статистики, обліку та аудиту;

Онишко С. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету.

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Протокол від «9» січня 2024 року № 8

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОА
Протокол від «29» січня 2024 року № 6

Викладено методичні рекомендації з підготовки практичних, семінарських занять з дисципліни «Бюджетна та податкова системи» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Методичні рекомендації призначені для використання при підготовці до практичних, семінарських занять здобувачів. Містять теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань; теми семінарських і практичних занять; ситуаційні завдання, задачі, вправи та тести за кожною темою, які розглядаються на семінарських (практичних) заняттях; методи навчання та критерії оцінки стану виконання здобувачами семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни; питання для підсумкового контролю знань; рекомендовану літературу.

©Бондарук Т. Г.,
Федина В. В.
Київ: НАСОА, 2024.

ЗМІСТ

Передмова	4
Теоретичний коментар до вивчення тем навчальної дисципліни, питання для самоконтролю знань	5
Теми семінарських і практичних занять	40
Ситуаційні завдання, задачі, вправи та тести за кожною темою, які розглядаються на семінарських (практичних) заняттях	43
Методи навчання та критерії оцінки стану виконання здобувачами семінарських (практичних) занять з навчальної дисципліни	57
Питання для підсумкового контролю знань	60
Рекомендована література	62

ПЕРЕДМОВА

Вивчення дисципліни «Бюджетна та податкова системи» сприяє формуванню у майбутніх фахівців з обліку та оподаткування системи теоретичних знань та практичних навичок з організації та функціонування бюджетної та податкової систем в межах економічної політики держави.

При підготовці до практичного, семінарського заняття здобувачі вищої освіти мають самостійно ознайомитись з матеріалом, що було викладено під час лекцій; літературними джерелами (підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій, періодичні видання тощо), статистичною інформацією, що подається державними органами та експертними організаціями.

Основна мета проведення практичних, семінарських занять – сприяння поглибленому засвоєнню здобувачами вищої освіти найбільш складних питань навчальної дисципліни «Бюджетна та податкова системи», спонукання здобувачів вищої освіти до колективного творчого обговорення, оволодіння науковими методами аналізу явищ і проблем, активізування до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування навичок самоосвіти.

Проведення практичних, семінарських занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, їх теоретичну підготовку з практичною;

- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань здобувачів вищої освіти за певною темою;

- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;

- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;

- здійснювати діагностику і контроль знань здобувачів вищої освіти з окремих розділів і тем, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

В процесі навчання у здобувачів вищої освіти формується системне мислення на основі глибокого розуміння явищ, процесів, відносин у сфері оподаткування.

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ, ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТУ

Мета: з'ясування сутності, призначення та ролі бюджету держави, сутності бюджету як фінансового плану, вивчення бюджетних відносин і характеру їхнього впливу на суспільство, дослідження складу бюджетного законодавства, основ бюджетної класифікації.

Ключові слова: державний бюджет, бюджетна політика, бюджетний механізм, бюджетні права, бюджетна ініціатива, бюджетний процес, фінансовий план, поточний бюджет, бюджетний розпис, бюджетна класифікація, бюджетне планування, бюджетне прогнозування.

Короткий опис теми:

Бюджет у сучасному його розумінні є системою економічних (грошових) відносин, виникнення та реалізація яких пов'язані з формуванням, розподілом і використанням централізованих фондів державних фінансових ресурсів.

Після проголошення незалежності України у серпні 1991 р. розпочався процес побудови бюджетної системи, реформування та розвиток бюджетних відносин на якісно новому рівні. У 1992 р. був затверджений Закон «Про Державний бюджет України на 1992 рік», а вже 1995 р. внесено зміни і доповнення до Закону «Про бюджетну систему».

Отже, **бюджет** є фінансовою, розподільною, вартісною й історичною категорією. Протягом його історичного розвитку змінюються форми, методи й інструменти управління бюджетом відповідно до фінансової практики та еволюції фінансової науки.

Бюджет насамперед слід розглядати як економічну (фінансову), розподільну, вартісну категорію. У цьому контексті **бюджет** - це система грошових відносин щодо формування та використання централізованого фонду грошових коштів, який перебуває у розпорядженні органів державної влади і місцевого самоврядування й використовується державою для виконання її функцій. Формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів, тобто бюджету, базується на системі відносин, **суб'єктами** яких є юридичні і фізичні особи, держава, міжнародні організації, а **об'єктом** - валовий внутрішній продукт, рідше - національне багатство.

За матеріальним змістом бюджет є основним централізованим фондом грошових коштів держави.

За організаційною структурою бюджет - це основна ланка державних фінансів, що має власну структуру. Бюджет включає державний (центральний) бюджет та місцеві бюджети.

За правовим характером бюджет є юридичним актом. На загальнодержавному рівні приймається щорічно Закон України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, на місцевому - рішення про місцевий бюджет. Як Закон «Про Державний бюджет України», так і рішення про місцеві бюджети є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами бюджетних відносин.

Сутність бюджету розкривається через його функції. **Функції бюджету**, як і підходи до їх визначення, не мають єдиного трактування.

Класичними вважаються **розподільна та контрольна** функції бюджету. Останнім часом у фінансовій літературі обґрунтовують **стимулюючу, регулюючу, соціальну функції**.

Призначенням бюджету є забезпечення фінансовими ресурсами держави для виконання нею її функцій, потреб економічного і соціального розвитку суспільства.

Бюджетна політика – складова фінансової політики, що відображає сукупність державних заходів у сфері бюджету з метою регулювання економічних і соціальних процесів.

Бюджетна політика є досить складним процесом, оскільки має реалізовуватися як сукупність взаємопов'язаних дій. Вона включає заходи у сфері доходів і видатків бюджету, його збалансованості тощо.

Аналізуючи бюджетну політику, її основи, можна виокремити такі критерії:

- 1) **головний** - роль бюджету в економіці, його співвідношення з потребами держави, суспільства;
- 2) **другий** субстанціональний критерій - базові параметри, які визначають структуру бюджетного механізму, його діючі елементи;
- 3) **третім** критерієм є роль державного бюджету в соціально-економічному розвитку.

Прийняття Бюджетного та Податкового кодексів спричинило низку змін в інших, більш ніж 20 законах, основними з яких є: Кодекс України про надра, Земельний кодекс України, закони «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про господарські товариства», «Про товарну біржу», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про природно - заповідний фонд України», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», «Про оренду державного та комунального майна», «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», «Про освіту», «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність» та ін. 1

До складу законодавства, що регулює бюджетну систему України, окрім Бюджетного та Податкового кодексів, Закону України «Про бюджет на поточний рік», також входять Закон України «Про місцеве самоврядування» та Європейська хартія про місцеве самоврядування. Європейська хартія про місцеве самоврядування підписана 15 жовтня 1985 р. у Страсбурзі. Хартія ратифікована 38 країнами, у тому числі й Україною (законом від 15 липня 1997 р. № 452). Місцеве самоврядування визначене як право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.

Фінансово-кредитний механізм складається з двох підсистем:

- а) фінансове забезпечення;
- б) фінансове регулювання.

Бюджет є планом формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду (ст. 2 Бюджетного кодексу України). Він має всі ті ознаки, якими наділений будь-який фінансовий план. Поряд із цим окремі його характеристики свідчать, що він є особливим, найважливішим фінансовим планом держави.

За наявності загального і спеціального фондів, кошти яких мають різне призначення, бюджет як основний централізований фонд грошових коштів належить до державних фондів, що мають змішану форму використання призначень та затверджуються Верховною Радою України (державний бюджет) і місцевими радами (місцеві бюджети) на відповідний бюджетний рік.

Загальний фонд концентрує у собі надходження і витрати бюджетних ресурсів, які переважно не мають чіткого зв'язку між собою у тому сенсі, що окреме джерело ресурсів не прив'язане до конкретного напрямку витрачання коштів.

Спеціальний фонд бюджету – складова бюджету, яка охоплює надходження до бюджету, призначені для спрямування на конкретні заходи, та витрати з бюджету на реалізацію цих заходів.

Власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і зараховуються до спеціального фонду бюджету.

Бюджет як фінансовий план являє собою розпис доходів і видатків держави, який затверджується органами законодавчої і представницької влади у вигляді закону.

Доходи бюджету характеризують податкову політику держави.

Видатки на економічну діяльність визначаються двома чинниками: а) масштабами державного сектора економіки; б) економічною політикою держави (чому саме віддається перевага — бюджетному фінансуванню чи податковому регулюванню).

Рівень соціальних видатків визначається фінансовою моделлю

суспільства.

Бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів на таких стадіях бюджетного процесу, як складання, розгляд і затвердження бюджетів для визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів держави з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку суспільства.

Завдання бюджетного планування - виявити можливі диспропорції розвитку економіки і за допомогою бюджетного механізму їх ліквідувати.

Бюджетне прогнозування - це процес складання очікуваних оцінок формування бюджетних ресурсів і напрямів їх використання, які є орієнтиром під час бюджетного планування.

Слід зазначити, що існують **два підходи до бюджетного прогнозування**: перший передбачає першочергове встановлення цілей, на реалізацію яких витрачатимуться бюджетні кошти, і відповідно до цього визначається потреба в коштах,

другий - першочергове визначення наявних ресурсів і незмінність фіскальної політики у наступних періодах. В Україні останніми роками використовують перший підхід, що пов'язано з відсутністю ефективної фіскальної політики.

Питання для самоконтролю знань:

1. У чому полягає мета та призначення бюджету.
2. Дайте характеристику поняттю «бюджетні відносини».
3. Охарактеризуйте бюджет як економічну категорію.
4. Охарактеризуйте бюджет як правову категорію.
5. Охарактеризуйте бюджет з матеріальної точки зору.
6. Назвіть та охарактеризуйте основні функції бюджету.
7. Опишіть основні моделі фінансових відносин у суспільстві залежно від рівня централізації ВВП у бюджеті.
8. Дайте визначення поняттю «бюджетна політика».
9. Назвіть мету та основні напрями бюджетної політики.
10. Як співвідносяться бюджетна політика та фінансова політика?
11. Назвіть та охарактеризуйте основні види бюджетної політики.
12. Опишіть сутність та структуру бюджетного механізму.
13. Визначте склад бюджетного законодавства України.
14. Дайте характеристику Бюджетного кодексу України.
15. Продемонструйте місце державного бюджету в системі фінансових планів України. З якою метою вони розробляються?
16. Які розділи включає зведений баланс фінансових ресурсів держави та чим він відрізняється від зведеного бюджету?
17. Охарактеризуйте основні складові державного бюджету відповідно до Бюджетного кодексу України.
18. Перелічіть основні бюджетні фонди та зазначте, з якою метою вони були створені.

19. Які стани можуть характеризувати бюджет залежно від співвідношення дохідної і видаткової його частин?

20. Бюджетна класифікація: сутність, призначення, складові.

21. Бюджетне планування: сутність та завдання.

22. Методи бюджетного планування.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 7, 8]

Допоміжна: [1, 2, 31, 33, 34, 37, 41, 42,]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 5, 6, 8]

ТЕМА 2. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

Мета: визначення сутності бюджетного дефіциту та причин його виникнення, набуття навичок в обчисленні абсолютних і відносних показників дефіциту, обґрунтування джерел фінансування дефіциту державного та місцевих бюджетів, формування системи теоретичних знань сутності та функцій державного та місцевого боргу, державних і місцевих запозичень, набуття навичок в управлінні боргом та оцінювання рівня боргового навантаження.

Ключові слова: бюджетний дефіцит, бюджетний профіцит, баланс бюджету, державний борг, дефіцитне фінансування, дефолт, монетизація бюджетного дефіциту, секвестр бюджету, фінансування бюджету, сеньйораж., державний кредит, державний борг, боргові зобов'язання, місцевий борг, бюджетні видатки

Короткий опис теми:

Бюджетний дефіцит — дуже складне економічне явище, у якому віддзеркалюються різні аспекти соціально-економічного розвитку суспільства, ефективність економічної політики держави. Він має різні вияви, характеризується розмаїттям причин, чинників і наслідків.

Бюджетний профіцит — відносний показник, який свідчить про перевищення доходів над видатками. Специфічність цього показника полягає у тому, що «зайвих» грошей у держави немає і держава завжди може знайти потреб необхідно спрямувати нерозподілені бюджетні кошти. Отже, профіцит створюється не з метою виявлення надлишку коштів бюджетного фонду, а відповідно до Бюджетного кодексу України лише для погашення основної суми боргу.

Показник бюджетного дефіциту свідчить про перевищення передбачених, у бюджеті видатків над постійними доходами, до яких відносять податки, обов'язкові платежі, що відповідно до бюджетної

класифікації вважають ходами бюджету. Наявність бюджетного дефіциту свідчить, що у планованому бюджетному році до бюджету включені такі видатки держави, які не дають грошового забезпечення. Таке явище є негативним. Однак бюджетний дефіцит не свідчить про незбалансованість бюджету у цілому, оскільки у про-складання і затвердження бюджету визначаються необхідні джерела фугування дефіциту.

Показники дефіциту (як і профіциту) розраховуються під час складання бюджету, записуються окремим рядком у законі про Державний бюджет Україна плановий рік, тобто мають стосунок до бюджету як основного фінансово-лану. За результатами виконання бюджету такі показники розраховуються спеціальною методикою і відображаються у звітності про виконання пакету.

Джерелами покриття дефіциту виступають:

- 1) державні позики
- 2) грошова емісія.

Класифікаційна ознака фінансування бюджету за типом кредитора передбачає, що джерела покриття дефіциту (фінансування) поділяються на внутрішні і зовнішні.

Внутрішні джерела — це надходження від сектору державного управління, тобто обсяг запозичень за рахунок емісії цінних паперів, що здійснює Міністерство фінансів України, надходження від органів грошова кредитного регулювання і банківських установ та інші внутрішні джерела.

Зовнішні джерела включають позики, отримані від міжнародних організацій та іноземних комерційних банків та ін.

Державні позики є основною формою державного кредиту.

За правовим оформленням розрізняють: державні позики, що надаються на підставі угод, державні позики, забезпечені випуском цінних паперів. Угодами оформлюються, як правило, кредити від урядів інших країн, міжнародних організацій та фінансових інститутів. За допомогою цінних паперів мобілізуються кошти на фінансовому ринку.

Оформлення державних позик може здійснюватись двома видами цінних паперів — облігаціями і казначейськими зобов'язаннями (векселями).

Державний борг — це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Розрізняють поточний і капітальний державний борг.

Поточний борг — це сума заборгованості, що підлягає погашенню в поточному році, й належних до сплати в цей період відсотків за всіма випущеними на даний момент позиками

Капітальний борг — це загальна сума заборгованості й відсотків, що мають бути сплачені за позиками.

Гарантований державою борг (згідно Бюджетному кодексу) — загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання-резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями.

Спроможність у повному обсязі обслуговувати та своєчасно погашати державний борг є одним з показників фінансової стабільності країни, що закріплює за державою імідж надійного позичальника та відкриває перед нею можливості для нових позик на більш вигідних умовах. Абсолютний розмір державного боргу є не дуже показовим макроекономічним індикатором, оскільки борг зростає у міру збільшення ВВП. Крім того, на його величину впливає інфляція.

Сукупність дій держави по погашенню і регулюванню суми державного боргу, а також по залученню нових позикових коштів визначає поняття **управління державним боргом**, яке вказує на забезпеченість платоспроможності держави, тобто можливості погашення боргів шляхом вирішення наступних завдань:

- оптимізації розміру боргу;
- не допущенні переповнення ринку позиковими державними зобов'язаннями та значного коливання їх курсів;
- забезпеченні своєчасності повернення кредитів;
- ефективному використанні мобілізованих державою коштів;
- контролі за цільовим використанням коштів.

Мета політики управління боргом – отримання найвищого ефекту від фінансування за рахунок запозичених коштів та уникнути макроекономічних труднощів і проблем платіжного балансу в майбутньому.

Процес управління державним боргом включає три етапи.

- 1 етап: Залучення коштів
- 2 етап: Розміщення запозичених коштів
- 3 етап: Повернення боргу і виплата відсотків

Державне управління залученням коштів здійснюється згідно бюджетного процесу, де законом «Про державний бюджет на відповідний рік» установлюються граничні розміри боргу і державні гарантії його повернення.

Питання для самоконтролю знань:

1. Які стани можуть бути притаманні бюджету залежно від співвідношення доходів та видатків?
2. Профіцит бюджету: сутність, причини, наслідки.
3. Назвіть основні форми бюджетного профіциту.
4. Тимчасовий касовий розрив.
5. Дефіцит бюджету: сутність, причини, наслідки.
6. Класифікація бюджетного дефіциту.
7. Динаміка бюджетного дефіциту в Україні в абсолютних та відносних показниках.
8. Підходи до збалансування бюджету.
9. Концепція щорічного збалансування бюджету.
10. Концепція балансування в ході економічного циклу.
11. Концепція функціональних фінансів.

12. Методи фінансування бюджетного дефіциту.
13. Внутрішні та зовнішні джерела покриття бюджетного дефіциту.
14. Класифікація фінансування бюджету
15. Класифікація державних запозичень.
16. Джерела погашення державних запозичень.
17. Державний борг: поняття та класифікація.
18. Назвіть позитивні та негативні наслідки державного боргу.
19. Опишіть механізм ефекту «боргової спіралі».
20. Боргова безпека країни: показники та їх рівень в Україні.
21. Система управління державним боргом в Україні.
22. Перелічіть та охарактеризуйте методи управління державним боргом в Україні.
23. Складові бюджетної класифікації боргу.
24. Структура державного боргу України та оптимізація витрат на його обслуговування.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8]

Допоміжна: [2, 4, 8, 9, 11, 14, 15, 18, 24, 25, 33, 34, 37, 38, 48]

Інформаційні ресурси: [1, 5, 6, 7, 8]

ТЕМА 3. БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ ТА ПОБУДОВА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Мета: формування системи теоретичних знань бюджетного устрою, особливостей бюджетного процесу на державному та місцевому рівнях, набуття навичок у здійсненні бюджетних процедур, формування системи теоретичних знань міжбюджетних відносин і міжбюджетних трансфертів, обчислення сум дотацій та субвенцій.

Ключові слова: бюджетний устрій, бюджетна система, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетна класифікація, бюджетні права, міжбюджетні відносини, фінансове вирівнювання, бюджетне регулювання, міжбюджетні трансферти, бюджетні трансферти.

Короткий опис теми:

Система державних фінансів поділяється на два рівні - загальнодержавні та місцеві фінанси. Бюджет є провідною ланкою системи державних фінансів. Структура бюджету держави може розглядатись у двох розрізах - *горизонтальному і вертикальному*.

Горизонтальна структура бюджету відображає склад і співвідношення його доходів та видатків. *У вертикальному розрізі* структура бюджету розглядається за рівнями органів державної влади й місцевого

самоврядування. На кожному з рівнів складається, затверджується і виконується окремий бюджет.

Вертикальна структура бюджету відповідає бюджетному устрою країни.

Бюджетний устрій – це організація, принципи побудови і склад бюджетної системи, взаємозв'язки між окремими ланками, розподіл доходів і видатків між державним і місцевими бюджетами, правові основи функціонування бюджетів. Бюджетний устрій України визначається державним та адміністративно - територіальним устроєм країни.

Важливим у бюджетному устрої є розподіл доходів і видатків між бюджетами. Цей розподіл ґрунтується на певних засадах, які обумовлені багатьма факторами, насамперед фінансовою моделлю суспільства, основами побудови податкової системи і системи доходів бюджету, формами власності тощо. Кожна країна, обираючи ту чи іншу модель бюджетного устрою, установлює і певну систему розподілу доходів і видатків між бюджетами, яка виходить з розподілу видатків.

У процесі розподілу видатків можуть застосовуватися два підходи. Перший передбачає розподіл за територіальною ознакою - місцезнаходження розпорядника бюджетних коштів. Другий виходить із відомчого підпорядкування - розпорядник отримує бюджетні кошти з бюджету того рівня, до якого належить орган управління, якому він підпорядкований.

За формами руху коштів можливі такі відносини між бюджетами:

- бюджетне субсидювання;
- вилучення коштів;
- взаємні розрахунки бюджетів;
- бюджетні позички.

В Україні згідно з Бюджетним кодексом установлені відносини між бюджетами у формі міжбюджетних трансфертів, до яких віднесено:

- дотації вирівнювання;
- субвенції;
- кошти, що передаються з одного бюджету до іншого (вилучення коштів);
- додаткові дотації.

Принцип побудови бюджетної системи є головним елементом у бюджетному устрої. Саме він визначає характерні ознаки бюджетного устрою тієї чи іншої країни. У цілому можливі два альтернативні підходи - установлення або єдності всіх бюджетів, або автономності кожного з них.

Бюджетна система – це сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіального устроїв і врегульована нормами права.

Структуру бюджетної системи характеризують коефіцієнти централізації та децентралізації.

Коефіцієнт бюджетної централізації за доходами (видатками) характеризує ступінь централізації доходів (видатків) у державному бюджеті та обчислюється як відношення доходів (видатків) Державного

бюджету України до доходів (видатків) Зведеного бюджету України.

Коефіцієнт бюджетної децентралізації за доходами (видатками) характеризує ступінь децентралізації доходів (видатків), тобто зосередження доходів і видатків із місцевих бюджетів. Коефіцієнт бюджетної децентралізації обчислюється як відношення доходів (видатків) місцевих бюджетів до доходів (видатків) Зведеного бюджету України.

Ефективно побудований бюджетний федералізм має саме регулятивний характер, дає змогу оптимально збалансувати необхідні потреби з фінансовими можливостями. Нераціональний же бюджетний федералізм призводить до ситуації, за якої місцева влада не бачить для себе фінансової вигоди від економічного піднесення регіонів, якими вона управляє, довільні розподільні форми половинчастого федералізму за умов дефіциту фінансових ресурсів створюють середовище для корупції.

У цьому зв'язку особливого значення набуває **фінансове вирівнювання** – система інструментів та заходів щодо ліквідації фіскальних дисбалансів через перерозподіл бюджетних коштів по вертикалі між різними рівнями влади та горизонталі - між адміністративно-територіальними одиницями.

Бюджетний федералізм - це не тільки форма внутрішніх міжурядових фінансових відносин, це й певна філософія організації політичних стосунків між різними рівнями влади. Бюджетний федералізм як концепцію покладено в основу міжурядових фінансових відносин у країнах із федеративним державним устроєм. Кожна федеративна країна має індивідуальну, властиву тільки для неї модель бюджетного федералізму, що сформувалася в певних історичних та політичних умовах.

Може бути виділено дві основні групи **моделей бюджетного федералізму**

- децентралізовані та кооперативні.

Бюджетний унітаризм - це така форма внутрішніх міжурядових фінансових відносин, основні принципи організації яких визначаються центральною владою. Місцевій та регіональній владі при цьому, як правило, відводиться досить пасивна роль. У рамках бюджетного унітаризму центральна влада здійснює активну політику забезпечення єдиних стандартів громадських послуг по всій території країни, вирівнює фіскальні дисбаланси. Таке визначення бюджетного унітаризму в узагальненому вигляді.

Кожна унітарна держава сформувала індивідуальну, властиву тільки для неї модель внутрішніх міжурядових фінансових відносин. Цей процес названо децентралізацією. Децентралізація охопила й фінансово-бюджетну сферу та сферу міжурядових фінансових відносин.

Трансферти у зарубіжній практиці трактуються як «передавальні платежі», «односторонні перекази», характерними ознаками яких є те, що рух коштів у вигляді трансфертів не супроводжується зустрічним одержанням товарів, послуг або грошей. Трансфертні платежі можуть виплачуватися урядом або фірмою домогосподарству чи фірмі; якщо такі платежі здійснює уряд, то їх називають урядовими або державними трансфертними платежами.

Трансферти загального призначення (на практиці їх називають дотаціями) надаються місцевим бюджетам з метою їхнього збалансування; механізм надання не вимагає цільового використання одержаних коштів і тому такі трансферти не обмежують самостійність місцевої влади. Не випадково, що однією з вимог Європейської хартії місцевого самоврядування щодо формування фінансових ресурсів органів місцевої влади є виділення дотацій, не призначених для фінансування конкретних проектів.

Бюджетний кодекс України змінив концептуальні підходи до класифікації трансфертів. Передусім, відбулося уточнення термінології: замість терміна «офіційні трансферти» нині використовується поняття **«міжбюджетні трансферти» як кошти, що безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.**

Міжбюджетні трансферти відповідно до Бюджетного кодексу України поділяються на базову дотацію, субвенції, реверсну дотацію, додаткові дотації

Питання для самоконтролю знань:

1. Опишіть бюджетний устрій та адміністративно-територіальний поділ країни.
2. Назвіть рівні адміністративно-територіального поділу України.
3. Адміністративно-територіальна реформи в Україні: сутність, переваги і недоліки.
4. Дайте визначення поняттю «бюджетна система». Зі скількох рівнів вона може складатися?
5. Скільки рівнів має бюджетна система України?
6. Які види бюджетів належать до місцевих?
7. Які види бюджетів належать до бюджетів місцевого самоврядування.
8. За яким принципом формується зведений бюджет України? Для яких цілей він використовується?
9. Перелічіть основні принципи організації бюджетної системи України.
10. Міжбюджетні відносини: сутність, об'єкт, суб'єкти.
11. Охарактеризуйте основні форми регулювання бюджету (моделі бюджетного федералізму).
12. Вертикальне та горизонтальне фінансове вирівнювання.
13. Назвіть основні критерії розмежування видатків між бюджетами різних рівнів та опишіть групи видатків.
14. Міжбюджетні трансферти: сутність та види.
15. Назвіть та охарактеризуйте основні види дотацій.
16. Навіть та охарактеризуйте основні види субвенцій.
17. У чому полягає необхідність здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності регіонів та за якими податками воно здійснюється?

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8]

Допоміжна: [2, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 22, 27, 33, 36, 37, 42, 46]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6]

ТЕМА 4. СИСТЕМА ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Мета: формування системи теоретичних знань сутності, класифікації та складу доходів бюджету, набуття практичних навичок в аналізі динаміки та структури доходів, розподілу доходів між бюджетами різних рівнів

Ключові слова: доходи бюджету, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, цільові фонди, офіційні трансферти.

Короткий опис теми:

У Бюджетному кодексі України доходи бюджету визначено як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (в т. ч. трансферти, плата за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

У фінансовій теорії та практиці розрізняють такі основні методи формування доходів бюджету держави:

- продуктивна діяльність (підприємницька, державні послуги);
- від майна і майнових прав;
- від державних угідь;
- податковий;
- трансфертний;
- емісійний.

У дохідній частині бюджету зосереджується та частина вартості валового внутрішнього продукту, яка у процесі розподілу й перерозподілу доходів і нагромаджень може бути спрямована на розвиток економіки держави, соціальний захист населення, соціально-культурні заходи, потреби оборони, управління. Основне джерело доходів бюджету держави – ВВП, який створюється за рахунок праці фізичних осіб і діяльності суб'єктів господарювання у виробничій сфері. Складовою доходів є чистий дохід державного сектору господарства, який вважається власністю держави.

Успішне вирішення питань формування доходів бюджету залежить від пошуку відповідних джерел. У фінансовій науці та практиці виокремлено дві групи таких джерел:

- внутрішні;
- зовнішні.

До внутрішніх джерел належать такі:

- національне багатство;
- ВВП;
- емісія грошей.

За рахунок національного багатства забезпечують мобілізацію:

- методом формування доходів від майна і майнових прав: разових надходжень, зокрема виручки від реалізації державного і приватного до нього майна;

- методом формування доходів від державних угод: платежів за ресурси, концесійних платежів. ВВП є джерелом надходжень при застосуванні:

- методу формування доходів від продуктивної діяльності (підприємницької, державних послуг);

- частки прибутку державних підприємств, державного мита, компенсаційних доходів;

- методу формування доходів від майна і майнових прав: постійних (від здавання в оренду і корпоративних прав держави) надходжень;

- податкового методу формування доходів: забезпечується мобілізація усіх податкових надходжень;

- трансфертного методу формування доходів: мобілізуються трансферти від органів державного управління, трансферти з інших місцевих бюджетів.

Емісія грошей як джерела надходжень бюджету дає можливість сформувати у ньому емісійний дохід.

Зовнішні джерела наповнення доходів бюджету використовуються у процесі мобілізації:

- податковим методом: податків від зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів відносин;

- трансфертним методом: трансфертів від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій.

Основним видом доходів державного бюджету є податки, суть яких полягає у примусовому відчуженні державою частини новоутвореної вартості.

Відповідно до чинного законодавства доходи державного бюджету містять дві важливі складові: доходи загального фонду і доходи спеціального фонду бюджету.

До доходів Державного бюджету України відповідно до Бюджетного кодексу України належать: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти.

Податковими надходженнями визнаються встановлені Податковим кодексом України загальнодержавні та місцеві податки і збори.

Неподатковими надходженнями визнаються:

- доходи від власності та підприємницької діяльності;
- адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності;

- власні надходження бюджетних установ;
- інші неподаткові надходження.

Питання для самоконтролю знань:

1. Сутність та класифікація доходів бюджету.
2. Назвіть основні методи формування доходів бюджету.
3. Охарактеризуйте податковий метод формування доходів бюджету та назвіть основні податки та збори в Україні.
4. Позиковий та емісійний методи формування доходів бюджету.
5. Дайте визначення поняттям «бюджетні доходи» і «бюджетні надходження» та поясніть, у чому полягає різниця між ними.
6. Перерахуйте склад доходів загального фонду державного бюджету відповідно до статті 29 Бюджетного кодексу України.
7. Дайте характеристику основним складовим доходів державного бюджету відповідно до бюджетної класифікації.
8. Який принцип кодування груп доходів у бюджетній класифікації?
9. Податкові надходження державного бюджету: характеристика кожної групи та приклади.
10. Неподаткові надходження державного бюджету: характеристика кожної групи та приклади.
11. Доходи від операцій з капіталом: характеристика кожної групи та приклади.
12. Офіційні трансферти: характеристика кожної групи та приклади

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 7, 8]

Допоміжна: [6, 6, 10, 11, 12, 13, 16, 19, 20, 21, 24, 25, 31, 39, 41, 56, 60]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

ТЕМА 5. СИСТЕМА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Мета: формування системи теоретичних знань щодо сутності, класифікації та складу видатків бюджету, форм бюджетного фінансування, набуття практичних навичок в аналізі динаміки та структури видатків, розподілу видатків між бюджетами різних рівнів, складання кошторисів бюджетних установ.

Ключові слова: видатки бюджету, бюджетне фінансування, поточні видатки, видатки розвитку, державні дотації, розпорядники бюджетних коштів, єдиний кошторис доходів та видатків, нормування видатків.

Короткий опис теми:

Державні видатки - це грошові відносини, які складаються між

державою і юридичними та фізичними особами в процесі розподілу й споживання частини вартості валового національного продукту, використання фондів фінансових ресурсів.

Соціально-економічну сутність державних видатків визначають природа і функції держави (політичні, економічні, соціальні, екологічні).

Щоб здійснювати свої функції, державі потрібні фінансові ресурси. Для цього вона акумулює, а далі перерозподіляє значну частину вартості валового національного продукту в грошовій формі.

Державні видатки - це економічна (фінансова) категорія, об'єктивне явище, а **видатки бюджету** - фінансове поняття, пов'язане з діяльністю держави, суб'єктивними діями держави.

Видатки Державного бюджету України передбачають бюджетні призначення, встановлені законом про Державний бюджет України на конкретні цілі, пов'язані з реалізацією програм та заходів.

Бюджетним кодексом України закріплено розмежування видатків між ланками бюджетної системи. Так, ст. 87 Бюджетного кодексу України передбачено перелік видатків Державного бюджету України на реалізацію заходів державного значення.

Сучасний етап розвитку бюджетних відносин характеризується посиленням ролі бюджетних видатків у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Основними передумовами забезпечення фінансової незалежності й автономії органів місцевого самоврядування є чіткий розподіл функціональних повноважень між органами державної влади і місцевого самоврядування та делегування останнім належних повноважень щодо надання суспільних благ і послуг. Вирішення цих проблем значною мірою визначає економічну самостійність регіонів країни, оскільки політична незалежність і фінансова забезпеченість місцевого самоврядування істотно впливає на формування демократичних і ринково орієнтованих систем.

Видатки місцевих бюджетів відображають ті самі економічні відносини, що й видатки Державного бюджету, але на місцевому рівні й з урахуванням регіональних особливостей.

Видатки місцевих бюджетів здійснюються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного Бюджетним кодексом України, для виконання повноважень органів місцевого самоврядування.

Видатки місцевих бюджетів здійснюються із загального та спеціального фондів місцевого бюджету відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України.

У складі витрат спеціального фонду місцевого бюджету виділяються **витрати бюджету розвитку**.

Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально - економічного розвитку відповідної території, пов'язаної зі здійсненням інвестиційної діяльності, проведення інших заходів, пов'язаних із розширенням відтворенням, а також на погашення місцевого боргу.

Видатки бюджетів характеризуються певними спільними і

відмінними рисами, що дає можливість їхню наукову класифікацію здійснювати за такими ознаками:

- роллю у виробництві ВВП,
- роллю у відтворюючих процесах,
- соціально-економічним змістом та суспільним призначенням,
- рівнями бюджетної системи,
- рівнями повноважень,
- функціональним призначенням,
- відомчим призначенням,
- цільовим призначенням,
- програмним призначенням,
- формами фінансування,
- характером проведення і списання.

Безповоротне та безвідплатне виділення коштів з бюджету називається **бюджетним фінансуванням**. Воно передбачає спрямування та використання бюджетних ресурсів на розширене відтворення, підвищення рівня життя населення, задоволення суспільних потреб і забезпечення інших безпосередніх державних заходів. Обсяг, своєчасність і повнота фінансування значною мірою залежать від рівня централізації фінансових ресурсів і мобілізації коштів до бюджету.

Таким чином, **бюджетне фінансування** – це сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави, які здійснюються шляхом безповоротного та безоплатного надання бюджетних коштів юридичним і фізичним особам на проведення заходів, передбачених бюджетом. Основою для бюджетного фінансування є затверджений бюджет і бюджетний розпис. Бюджетне фінансування здійснюється у встановленому Бюджетним кодексом України порядку органами Державної казначейської служби України.

У теорії та практиці бюджетного фінансування виділяють кошторисне фінансування як його форму.

Кошторисне фінансування – це виділення державою бюджетних коштів відповідно до затверджених бюджетів і бюджетних розписів суб'єктам господарювання (розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів) на цілі, передбачені їхніми основними фінансовими планами – кошторисами. У процесі кошторисного фінансування відбувається забезпечення державними грошовими коштами установ і організацій соціально-культурної сфери, оборони, органів державного управління. Вони отримують кошти на своє утримання із бюджету на підставі фінансових документів – кошторисів. Так фінансується бюджетна сфера. Установи й організації, які діють у цій сфері, є бюджетними установами.

Бюджетне призначення – це повноваження, яке надано головному розпоряднику коштів бюджету законом України про державний бюджет, постановою Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішенням місцевої ради про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження, яке дає можливість Міністерству фінансів України, Державній казначейській

службі України або місцевому фінансовому органу надавати бюджетні асигнування для здійснення платежів на конкретні заходи за рахунок коштів відповідного бюджету.

Бюджетне зобов'язання – це будь-яке відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього самого періоду або у майбутньому.

Бюджетне асигнування – це повноваження розпоряднику бюджетних коштів на взяття зобов'язань та витрачання бюджетних коштів на конкретну мету в процесі виконання бюджету, яке надано відповідно до бюджетного призначення. Бюджетні асигнування мають забезпечити вирішення найважливіших і масштабних державних завдань: фінансування пріоритетних заходів, пов'язаних з прискоренням розвитку основних галузей економіки, створення фінансових можливостей для удосконалення виробничої та соціальної інфраструктур.

Питання для самоконтролю знань:

1. Дайте визначення поняттю «бюджетні видатки».
2. Назвіть 3 групи видатків, на здійснення повноважень.
3. Опишіть структуру бюджетних видатків.
4. Обґрунтуйте відмінність між поняттями «видатки» та «витрати».
5. Назвіть основні принципи розподілу бюджетних видатків.
6. Назвіть 2 складові видаткової частини державного бюджету України.
7. Резервний фонд бюджету.
8. Державний фонд регіонального розвитку.
9. Оборотний залишок бюджетних коштів.
10. Таємні видатки.
11. Захищені статті бюджетних видатків.
12. Бюджетна класифікація видатків і кредитування бюджету та її еволюція.
13. Функціональна класифікація видатків і кредитування бюджету.
14. Економічна класифікація видатків.
15. Класифікація кредитування бюджету.
16. Відомча класифікація видатків та кредитування бюджету.
17. Програмна класифікація видатків та кредитування бюджету.
18. Принципи бюджетного фінансування.
19. Основні інструменти бюджетного фінансування.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5, 7, 8]

Допоміжна: [1, 5, 15, 17, 23, 27, 28, 29, 31, 35, 37, 39, 41, 46, 50]

Інформаційні ресурси: [1, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ТЕМА 6. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ

Мета: формування системи теоретичних знань щодо сутності, функцій та класифікації податків, визначення необхідності та способів сплати податків; здобуття практичних навичок щодо виділення основних елементів податку.

Ключові слова: податок, збір, податкова система, елементи податку, Податковий кодекс України, загальнодержавні податки, місцеві податки та збори, права платника податків, обов'язки платника податків, об'єкт оподаткування, база оподаткування, одиниця виміру бази оподаткування, ставка податку, базова (основна) ставка, гранична ставка податку, абсолютна (специфічна) ставка податку, відносна (адвалорна) ставка податку, обчислення суми податку, податковий період, базовий податковий (звітний) період, види податкового періоду.

Короткий опис теми:

Податки - це встановлені вищим органом законодавчої влади обов'язкові платежі, які сплачують фізичні та юридичні особи до бюджету у розмірах і термінах, передбачених законодавством. Це власність держави у грошовій формі, право на яку реалізує фіска і перетворює у джерело суспільного багатства. На відміну від фінансів, податкові взаємовідносини мають односторонній характер - від платників до держави.

В сучасних умовах податки виконують дві функції: **фіскальну та розподільчо-регулюючу (економічну)**.

Фіскальна функція – основна та характерна для всіх держав. Суть її полягає в тому, що за допомогою податків формуються державні грошові фонди та створюються матеріальні умови для функціонування держави.

Регулююча функція полягає в тому, що за допомогою податків відбувається перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту між державою та її суб'єктами.

Під час встановлення податку обов'язково визначаються такі елементи: платники податку; об'єкт оподаткування; база оподаткування; ставка податку; порядок обчислення податку; податковий період; строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку. Під час встановлення податку можуть передбачатися податкові пільги та порядок їх застосування.

Платниками податків визнаються фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом

оподаткування згідно з податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів.

Податковим агентом визнається особа, на яку податковим законодавством покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків.

Носій податку – особа, яка формально не несе юридичної відповідальності за сплату податку, але є фактичним платником через встановлену законом систему перекладення податку.

Об'єктом оподаткування можуть бути майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів (робіт, послуг), операції з постачання товарів (робіт, послуг) та інші об'єкти, визначені податковим законодавством, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку.

База оподаткування – це фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.

Одиницею виміру бази оподаткування визнається конкретна вартісна, фізична або інша характеристика бази оподаткування або її частини, щодо якої застосовується ставка податку.

Ставкою податку визнається розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.

Ставки податку бувають:

- абсолютна (специфічна) – розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина щодо кожної одиниці виміру бази оподаткування;

- відносна (адвалорна) – встановлюється у відсотковому або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування.

- змішана ставка (одночасно адвалерна та специфічна) – встановлюються одночасно за ставками у відсотках до вартості товару та у твердих сумах з одиниці реалізованого товару (продукції). Застосовуються в митному та акцизному оподаткуванні (до тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну).

В залежності від обсягу оподатковуваних операцій ставки можуть бути універсальні (єдині) або диференційовані.

Існує три методи встановлення ставок:

1. Інтуїтивний – ставки встановлюються на основі бажання та волі законотворців.

2. Емпіричний – ставки встановлюються на основі аналізу за попередній період і у відповідності з потребами.

3. Метод математичного моделювання. Обчислення суми податку здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів.

Податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним податку та збору в меншому розмірі.

Податковий період – термін, протягом якого завершується процес формування бази оподаткування та визначається розмір податкового зобов'язання (місяць, квартал, рік). Податковим періодом може бути: календарний рік; календарне півріччя; календарні три квартали; календарний квартал; календарний місяць; календарний день.

Строком сплати податку та збору визнається період, що розпочинається з моменту виникнення податкового обов'язку платника податку із сплати конкретного виду податку і завершується останнім днем строку, протягом якого такий податок чи збір повинен бути сплачений у порядку, визначеному податковим законодавством. Податок чи збір, що не був сплачений у визначений строк, вважається не сплаченим своєчасно.

Найчастіше в сучасній теорії і практиці оподаткування податки класифікуються за наступними ознаками:

1) за економічним змістом об'єкта оподаткування:

– податки на доходи – обов'язкові платежі, які стягуються з чистого доходу з фізичних і юридичних осіб в момент його отримання. Безпосередніми об'єктами оподаткування є заробітна плата та інші доходи громадян, прибуток чи валовий дохід підприємства (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток);

– податки на споживання – обов'язкові збори, які стягуються в процесі споживання товарів, робіт та послуг, причому їх плата не залежить від результатів фінансово-господарської діяльності, а від розміру споживання. Вони справляються у вигляді непрямих податків (податок на додану вартість, акцизний податок, мито);

– податки на майно – обов'язкові збори, які стягуються внаслідок наявності конкретного виду майна, що перебуває в приватній, колективній та державних формах власності (плата за землю, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки).

2) за формою оподаткування:

– прямі податки – обов'язкові платежі, які сплачуються платником до бюджету держави залежно від розміру об'єкта оподаткування. Передбачають наявність об'єкта оподаткування у вигляді доходу, прибутку, майна, ресурсів (податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, збір за спеціальне використання лісових ресурсів, плата за користування надрами);

– непрямі – встановлюються як надбавка до ціни товарів і послуг, їх розмір для окремого платника визначається величиною споживання і прямо не залежить від його доходів чи майна (податок на додану вартість, акцизний податок, мито).

Найпершим серед критеріїв поділу податків на прямі і непрямі слід відзначити критерій перекладності, згідно з яким непрямыми вважаються ті податки, що падають на осіб, які перекладають їх на інших.

3) за рівнем встановлення:

– загальнодержавні податки – обов’язкові платежі, які встановлюються найвищими органами влади в державі і є обов’язковими до сплати за єдиними ставками по всій території України. Формують дохідну частину як державного, так і місцевих бюджетів;

— місцеві податки та збори – обов’язкові платежі, які встановлюються місцевими органами влади і є обов’язковими до сплати за встановленими ставками тільки на певній території. Надходять виключно до місцевих бюджетів.

Прямі податки – це податки, що стягуються державою безпосередньо з доходів або майна платника податків. Історично є найбільш ранньою формою оподаткування.

Вони поділяються на дві підгрупи:

1. Особисті;
2. Реальні.

Особисті податки встановлюються персонально для конкретного платника. Видами є прибутковий, майновий, на спадщину і дарування.

Реальні передбачають оподаткування майна за зовнішніми ознаками – земельний, промисловий, та грошовий капітал.

Непрямі податки – це податки на товари і послуги, що встановлюються у вигляді надбавки до ціни або тарифу, оплачуються покупцями при купівлі товарів та отриманні послуг. Отже, податковий тягар щодо них несуть ті споживачі, які характеризуються більш високим рівнем споживання.

Непрямі податки поділяються на:

1. Акцизи;
2. Мито.

1) Акцизи - це непрямі податки, що включаються до ринкової ціни товарів. Вони характерні для системи ринкового ціноутворення, при якому держава прямо не втручається в процес. Вона встановлює лише надбавку до ціни, що характеризує її доход. В залежності від методу встановлення надбавки розрізняють фіксовані й пропорційні акцизи.

Фіксовані встановлюються у грошовому вираженні на одиницю товарів, н-д, фіксований акциз на пачку цигарок.

Пропорційні встановлюються в відсотках до обсягу реалізації. Залежно від охоплення товарів оподаткуванням пропорційні акцизи поділяються на специфічні та універсальні.

Специфічні акцизи встановлюються на окремі види товарів переважно високорентабельні; (лікero-горілчані вироби, вироби з дорогих металів та ін. – акцизний податок).

Універсальні акцизи встановлюються до всього обсягу реалізації (ПДВ).

2) Мито - встановлюється при ввезенні або вивезенні товарів через кордон або за транспортування товарів транзитом по території даної країни. Мито, найчастіше використовується як інструмент фінансової політики, а не виконують фіскальну функцію. Існують різні форми мита: статистичне, фіскальне, протекціоністське, преференційне, компенсаційне (зрівнювальне).

За рівнем встановлення податки та збори поділяються на загальнодержавні та місцеві.

Загальнодержавні податки – обов’язкові платежі, які встановлюються найвищими органами влади в державі і є обов’язковими до сплати за єдиними ставками по всій території України. Формують дохідну частину як державного, так і місцевих бюджетів.

Місцеві податки та збори – обов’язкові платежі, які встановлюються місцевими органами влади і є обов’язковими до сплати за встановленими ставками тільки на певній території. Надходять виключно до місцевих бюджетів.

Питання для самоконтролю знань:

1. Які ознаки притаманні податку?
2. Що відрізняє податок від податкових платежів та відрахувань?
3. У чому полягає сутність фіскальної функції податку?
4. У чому полягає сутність регулюючої функції податку?
5. Що таке «елемент податку»?
6. Назвіть елементи податку та дайте їх визначення.
7. Чим відрізняється платник податку та його носій?
8. Які види податкових ставок Ви знаєте? 8. Які форми податкових пільг існують?
9. Які форми сплати податку існують?
10. Яким чином здійснюється вплив податків на показники соціально-економічного розвитку, ціни, доходи населення?
11. Назвіть ознаки класифікації податків.
12. Як класифікують податки за формою оподаткування?
13. Що відрізняє прямі податки від непрямих?
14. Наведіть приклади податків за кожною ознакою класифікації.
15. В чому сутність загальнодержавних та місцевих податків і зборів?
16. Дайте визначення особистим та реальним податкам.
17. Які переваги та недоліки властиві прямим та непрямим податкам?
18. Які системи податкової класифікації міжнародних організацій Вам відомі?

Рекомендована література:

Базова: [1, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15,]

Допоміжна: [2, 16, 26, 30, 44, 47, 49, 51, 55, 56, 58, 60, 61, 64]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5, 8]

ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Мета: формування системи теоретичних знань щодо сутності податкової системи та її структури; ознайомлення з принципами побудови податкової системи України; дослідження етапів формування податкової системи.

Ключові слова: податкова система, методи побудови податкової системи, критерії ефективної системи оподаткування, правила побудови податкової системи, ознайомитись із етапами становлення ДПСУ, її структурою, принципами, завданнями та функціями; визначити права та обов'язки платників податків та контролюючих органів в Україні.

Короткий опис теми:

Податкова система - це сукупність податків, зборів та інших платежів до бюджету і державних цільових фондів,; принципів, форм і методів їх установлення, зміни чи відміни; дій, які забезпечують їх сплату, контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства.

Податковим кодексом визначено такі принципи оподаткування:

1. Загальність оподаткування – кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені Податковим кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є.

2. Невідворотність настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства.

3. Презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу.

4. Нейтральність оподаткування – установлення податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків.

5. Рівномірність та зручність сплати – установлення строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати.

6. Рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу.

7. Фіскальна достатність – встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями.

8. Соціальна справедливість – встановлення податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків.

9. Економічність оподаткування – встановлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування.

10. Стабільність – зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року.

11. Єдиний підхід до встановлення податків та зборів – визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

В історії становлення податкової служби України умовно можна виділити п'ять етапів.

Перший етап (1990 – 1996 рр.) – створення Державної податкової інспекції України у складі Міністерства фінансів.

Другий етап (1996 – 2000 рр.) – утворення Державної податкової адміністрації як самостійного органа виконавчої влади, зміна рівня підпорядкування податкової служби.

Третій етап (2000 – 2011 рр.) – модернізація та реорганізація податкової служби в рамках євро інтеграції України.

Четвертий етап (з кінця 2012 року - 2014 р.) – створення Міністерства доходів та зборів, шляхом об'єднання Податкової та Митної служб.

П'ятий етап (2014 р.) – створення Державної фіскальної служби України.

Шостий етап (2018р.) - утворення Державної податкової служби (ДПС) та Державної митної служб (ДМС) шляхом поділу Державної фіскальної служби.

Державна податкова служба (ДПС) України визначена центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, і який реалізує:

1. Державну податкову політику;
2. Державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;
3. Державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

ДПС у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

ДПС є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства і банках.

Місія ДПС: «Ми є повністю прозорою, сучасною та технологічною податковою службою, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції».

ДПС в межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Мінфіну видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

Накази ДПС можуть бути скасовані Кабінетом Міністрів України повністю чи в окремій частині.

ДПС очолює Голова, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за пропозицією Комісії з питань вищого корпусу державної служби.

Комісія з питань вищого корпусу державної служби вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо кандидатури для призначення на посаду Голови ДПС за результатами конкурсу відповідно до законодавства про державну службу.

У складі органів податкової служби можуть бути наступні структурні підрозділи:

- департамент - структурний підрозділ, що утворюється для виконання основних завдань високого ступеня складності, координації роботи, пов'язаної з виконанням цих завдань, за умови, що у його складі буде не менш як чотири відділи;

- самостійне управління (самостійний відділ) - структурний підрозділ одного галузевого або одного функціонального спрямування. До складу управління входять не менш як два відділи. Самостійний відділ утворюється з чисельністю не менш як 6 працівників;

- самостійний сектор - структурний підрозділ, що утворюється для виконання завдань за окремим напрямом діяльності органу виконавчої влади, функції якого неможливо поєднати з функціями інших структурних підрозділів, з чисельністю не менш як два працівники;

- відділ у складі департаменту (самостійного управління) - структурний підрозділ, що утворюється для виконання завдань за одним напрямом (функцією) діяльності органу виконавчої влади, з чисельністю не менш як п'ять працівників.

Стратегічні цілі діяльності Державної податкової служби України на 2022 – 2024 роки:

- ❖ Ефективне управління діяльністю;
- ❖ Ефективне адміністрування податків, зборів, платежів;

❖ Формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві;

❖ Протидія ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів;

❖ Формування кваліфікованої, ефективної та мотивованої команди.

Структуру апарату ДПС затверджує її Голова за погодженням з Міністром фінансів.

Штатний розпис, кошторис апарату ДПС затверджує Голова ДПС за погодженням з Мінфіном.

Основні завдання ДПС України:

1) реалізація державної податкової політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування:

- державної податкової політики;

- державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, інших платежів;

- державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

- державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску;

- державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів.

Питання для самоконтролю знань:

1. Дайте визначення податкової системи.
2. Які методи побудови податкової системи існують?

3. Назвіть принципи побудови ефективної податкової системи, визначені А. Смітом. Які з них викладені у Податковому кодексі України?

4. За якими критеріями оцінюється якість податкової системи? Охарактеризуйте їх сутність.

5. Керівництво ДПСУ.

6. Законодавство про діяльність ДПСУ.

7. Взаємодія з громадськістю та звернення громадян до ДПСУ.

8. Показники роботи та результати діяльності ДПСУ.

9. Міжнародне співробітництво ДПСУ.

Рекомендована література:

Базова: [9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17]

Допоміжна: [55, 56, 58, 60, 61, 62]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5]

ТЕМА 8. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Мета: формування системи теоретичних знань щодо сутності, форм та цілей податкової політики.

Ключові слова: податкова політика, форми податкової політики, цілі податкової політики, типи бюджетно-податкової політики, подвійне оподаткування, податковий кредит, податкова знижка.

Короткий опис теми:

Податкова політика – це діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які виступають знаряддям розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави.

Принципи податкової політики:

Принцип наукової обґрунтованості. Податкова політика повинна виходити з достовірних, підтверджених логічно і емпірично відомостей, що дозволяють адекватно описувати суспільні процеси і прогнозувати їх розвиток. Невід’ємним елементом наукової обґрунтованості має бути її ретельна наукова експертиза.

Принцип визначеності. Податкова політика в силу своєї значимості не може бути простою сукупністю програмних установок керівників країни. Вона повинна бути визначена програмним документом стратегічного (концептуального) характеру та регулярними змістовними документами тактичного характеру, що мають нормативноправовий характер та обов’язкову силу для органів виконавчої влади.

Принцип врахування та узгодження різних інтересів. Податкова політика повинна враховувати інтереси бюджетів всіх рівнів і різних категорій платників податків.

Принцип єдності стратегії і тактики. Формування податкової політики має передбачати вироблення концепції і розробку стратегії її реалізації. В свою чергу реалізація податкової політики має передбачати розробку тактики. Причому тактика не повинна суперечити стратегії, а разом вони не повинні суперечити концепції податкової політики. У цьому реалізується їх єдність і ієрархічність.

Принцип гнучкості. Податкова політика повинна оперативно реагувати на зміну соціально-економічної ситуації не тільки в регіоні та країні, а й в світі.

Принцип гласності (прозорості). Податкова політика повинна бути відкритою для широкого використання та обговорення. Держава зобов'язана інформувати платників податків про зміни, що готуються, щоб останні могли адаптувати свою діяльність до нових податкових умов.

Принцип політичної відповідальності. Держава повинна постійно звертатися до громадян за принциповою оцінкою того, чи в тому напрямку реалізується податкова політика. Податкова політика повинна адекватно реагувати на переваги суспільного вибору, не дозволяючи використовувати інструменти оподаткування для перекрученої реалізації групових інтересів.

Цілі податкової політики:

1. Фінансова ціль. Передбачає забезпечення потреб державного апарату управління у фінансових ресурсах для виконання покладених на нього функцій. Дана мета є практичною реалізацією фіскальної функції податків, оскільки передбачає визначення таких питань, як частка податків у загальній сумі доходів бюджету, заходи податкового контролю, відповідальність за податкові правопорушення.

2. Економічна ціль. Передбачає досягнення економічного розвитку країни, регіонів, податкоплатників завдяки використанню певних податкових режимів, встановленню співвідношення прямих та непрямих податків, визначенню максимальних меж оподаткування для окремих галузей.

3. Соціальна ціль. Передбачає зменшення нерівності в рівнях доходів населення, що виникає в процесі ринкових відносин.

Підкреслимо, що зазначені цілі податкової політики мають динамічний характер. Вони формуються під дією цілого ряду чинників, головними з яких є економічна і соціальна ситуація в країні і регіонах. Цілі податкової політики конкретні в певний період часу і формуються з урахуванням досягнутого рівня економічних відносин і соціально-економічної політики.

Подвійне оподаткування - оподаткування об'єкта оподаткування тим самим (чи аналогічними) податком за один податковий період більше одного разу

Види подвійного оподаткування:

- **внутрішнє** – подвійне оподаткування в країнах, де один податок стягується на різних рівнях адміністративно-територіальних одиниць;

- *зовнішнє* – оподаткування, при якому стикаються національні законодавства у визначені об'єкта оподаткування або платника, розглядаючи його як зобов'язану особу по аналогії із законодавством іншої країни. Як правило, кожна держава намагається максимально всіма можливими засобами збільшити власні податкові надходження, і, як наслідок, виникають випадки багатократного міжнародного оподаткування. Це явище негативно відображається на розвитку зовнішньоторговельних зв'язків, перешкоджає розвитку інтеграційних економічних процесів та сприяє ускладненню переміщення капіталів.

Форми подвійного оподаткування:

- 1) оподаткування одного й того ж самого об'єкта різними податками – повторне оподаткування;
- 2) оподаткування одного і того ж об'єкта на різних рівнях однієї держави;
- 3) одночасне обкладання в різних країнах ідентичними податками або такими, що мають однакову природу – міжнародне подвійне оподаткування.

Основні способи усунення подвійного оподаткування:

- *односторонні заходи*, передбачені національним податковим законодавством, які застосовуються владою даної країни без узгодження з іншими державами;

- *багатосторонні заходи*, які реалізуються за допомогою міжнародних угод та конвенцій про уникнення подвійного оподаткування.

В податковому законодавстві України передбачено такі інструменти вирішення проблеми подвійного оподаткування, як *податковий кредит і податкова знижка*.

Податковий кредит – зарахування податків, сплачених за кордоном, у рахунок внутрішніх зобов'язань. Застосування податкового кредиту зумовлює ситуацію, за якої податки, сплачені іноземними державами, прирівнюються до податків своєї держави. Метою податкового кредиту є забезпечення рівних умов господарювання суб'єктам незалежно від місця здійснення підприємницької діяльності. Завдяки податковому кредиту вирівнюються шанси інвесторів у державі резиденства та закордоном.

Податкова знижка передбачає зменшення на суму податків, що сплачені в одній країні, оподатковуваного доходу в іншій.

Питання для самоконтролю знань:

1. В чому сутність податкової політики держави?
2. Які типи податкової політики Вам відомі? Яким чином держава, використовуючи їх, може впливати на економічний розвиток країни?
3. Яке основне завдання реалізації ефективної податкової політики
4. В чому полягає суперечність інтересів суб'єктів господарювання та держави в процесі оподаткування?
5. Що таке подвійне оподаткування та які існують його види і форми?
6. Які інструменти використовуються урядами країн для усунення подвійного оподаткування?

Рекомендована література:

Базова: [9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17]

Допоміжна: [44, 47, 49, 55, 56, 58, 60, 61, 62]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5]

ТЕМА 9. ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ

Мета: формування системи теоретичних знань щодо сутності податкового механізму; дослідження основних елементів податкового механізму; набуття практичних навичок здійснення податкового аналізу.

Ключові слова: податковий механізм, функції податкового механізму, елементи податкового механізму, податкова інформація, податковий аналіз, податковий облік, податкове планування і прогнозування, податкове регулювання, податкове право, податковий контроль

Короткий опис теми:

Податковий механізм – це галузь податкової теорії, де дане поняття трактується як об'єктивно необхідний процес управління перерозподільними відносинами, які можна розмежувати на три підсистеми: податкове планування і прогнозування; податкове регулювання; податковий контроль.

Податковий механізм – це комплекс трьох взаємодіючих фінансово-бюджетних сфер діяльності, які регламентуються особливими законодавчо-правовими нормами держави, і визначають встановлення, оцінку планових, фактично виконаних і прогнозних податкових зобов'язань суб'єктів податкових правовідносин (податкове планування), прийняття науково обґрунтованих заходів поточного втручання в хід виконання бюджетів країни як стимулюючого характеру (податкове регулювання) і санкційних заходів впливу при порушенні норм податкового законодавства (податковий контроль).

Серед **функцій**, які є характерними для податкового механізму нашої держави, науковцями виокремлюються ще й такі:

- **фіскальна і перерозподільна**, які зумовлені економічною природою податків і сутністю податкової політики;

- **функція управління** - організація діяльності державних органів, які безпосередньо відповідають за формування процесу управління податковою системою країни. Вона є однією з найважливіших. Від того, наскільки ефективно її буде реалізовано, залежить подальше виконання інших функцій, які найчастіше навіть розглядаються як підфункції управління і функціонування податкового механізму в цілому;

функція планування - організація діяльності фінансових і податкових органів щодо визначення на заданий часовий період економічно

обґрунтованого розміру надходжень податків у відповідний бюджет і мобілізації своїх зусиль для збільшення цих надходжень;

функція регулювання - організація діяльності фінансових і податкових органів з оцінки результатів зміни податкового законодавства та оперативного втручання в процес забезпечення доходної частини бюджету, а також з надання платникам податків відстрочок, розстрочок, податкових кредитів та по застосуванню платниками податків пільг, відрахувань, звільнень та інших преференцій;

контрольна функція - організація діяльності податкових органів з реєстрації платників податків і контролю за їх фінансово - господарською діяльністю, з організації діяльності податкових і правоохоронних органів щодо виявлення та припинення порушень податкового законодавства;

функція примусу - організація діяльності податкових, правоохоронних та інших органів по примусовому виконанню обов'язків платників податків;

функція інформування - організація діяльності податкових та інших органів щодо доведення до платників податків інформації про діючі податки і збори, порядок їх обчислення, терміни сплати та іншої інформації, необхідної їм для своєчасного і повного виконання своїх обов'язків;

функція консультування - організація діяльності фінансових і податкових органів по роз'ясненню платникам податків положень податкового законодавства, практичне застосування яких викликає у них труднощі.

Складові податкового механізму на макро- і мікроекономічному рівнях мають деякі відмінності, а саме:

Суб'єктом реалізації податкового механізму на макроекономічному рівні є держава, а на мікроекономічному рівні – господарюючий суб'єкт.

Об'єктом управління на макроекономічному рівні є податкові доходи бюджетної системи, а на мікроекономічному рівні сукупність податкових зобов'язань і податкових платежів платника податків. Хоча ці об'єкти тісно пов'язані між собою, і простежується опосередкований взаємовплив.

Податковий механізм складається з ряду взаємопов'язаних елементів, які забезпечують необхідний рівень його впливу на сферу податкових відносин. В економічній літературі до таких елементів (ще їх називають методами, способами, прийомами, підсистемами) в основному відносять: планування, регулювання, контроль.

Враховуючи рівень розвитку податкових відносин, які постійно вдосконалюються, до елементів податкового механізму варто відносити:

- податкову (фінансова) інформацію;
- податковий облік;
- податковий аналіз;
- податкове планування і прогнозування;
- податкове регулювання (в процесі поточного виконання);
- податкове право;
- податковий контроль.

Питання для самоконтролю знань:

1. У чому полягає дискусійність поняття «податковий механізм»?
2. Через призму яких підходів розглядається категорія «податковий механізм»?
3. Перелічіть функції податкового механізму.
4. Дайте характеристику функцій планування і регулювання.
5. В чому полягає виконання фіскальної і перерозподільчої функції податкового механізму?
6. Як виконання функції консультування впливає на діяльність суб'єктів господарювання?
7. Перелічіть основні елементи податкового механізму.
8. В чому полягає неоднозначність, щодо виокремлення елементів податкового механізму?
9. Охарактеризуйте податкове планування і прогнозування.
10. Висвітліть особливості податкового регулювання як елементу податкового механізму.
11. В чому полягає суть податкового контролю?
12. Перелічіть найбільш типові форми податкових пільг.
13. В чому полягає основна мета податкового регулювання?
14. Назвіть законодавчо-нормативні документи, якими регулюється сфера оподаткування.
15. Які види планування розрізняють в залежності від періоду дії?

Рекомендована література:

Базова: [9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17]

Допоміжна: [44, 47, 49, 55, 56, 58, 60, 61, 62]

Інформаційні ресурси: [3, 4, 5]

ТЕМА 10. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ І ПЛАТЕЖІВ

Мета: формування системи теоретичних знань щодо особливостей адміністрування податків, зборів і місцевих платежів, організації обліку платників податків та системи контролю за сплатою податкових платежів з боку державних податкових органів.

Ключові слова: адміністрування податків, податкові адміністратори, підконтрольний суб'єкт, об'єкт адміністрування, предмет адміністрування, облік платників податків, податковий контроль, платники податків, податковий агент, контрольно-перевірочна робота, камеральна перевірка, документальна перевірка, документальна виїзна перевірка, невиїзна документальна перевірка, документальна планова перевірка, документальна

позапланова перевірка, фактична перевірка, масово-роз'яснювальна робота органів ДПС.

Короткий опис теми:

Адміністрування податків – це сукупність взаємопов'язаних управлінських процедур, операцій та функцій прикладного характеру, які здійснюються органами виконавчої влади в безперервному циклічному процесі реалізації податкової політики держави з метою забезпечення мобілізації податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових коштів держави та органів місцевого самоврядування.

В широкому розумінні адміністрування податків – це управлінська діяльність в організації відносин органів виконавчої влади і суб'єктів господарювання в процесі справляння обов'язкових платежів.

Основною метою адміністрування податків є забезпечення своєчасного і повного надходження податків і податкових платежів до бюджетів всіх рівнів.

Досягнення зазначеної мети передбачає цілий комплекс взаємопов'язаних, взаємообумовлених складових процесів, які виступають функціональними елементами адміністрування податків:

1. Облік у податкових органах, що включає:
 - реєстрацію та облік платників податків – юридичних та фізичних осіб;
 - облік обов'язкових платежів;
2. Нарахування податкових зобов'язань податковим органом;
3. Аналіз стану надходження податків і податкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів;
4. Виконання планових завдань із мобілізації податків і податкових платежів;
5. Податковий контроль;
6. Стягнення податкового боргу.

Суб'єктами податкових відносин є, з одного боку, держава в особі уповноважених податкових органів або їх посадових осіб, а з іншого боку – платники податків, податкові агенти.

Державна податкова служба (ДПС) України визначена центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, ДПС здійснює повноваження безпосередньо та через утворені в установленому порядку територіальні органи.

Платниками податків визнаються фізичні особи (резиденти і нерезиденти України), юридичні особи (резиденти і нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують (передають) об'єкти оподаткування або провадять діяльність (операції), що є об'єктом оподаткування згідно з Податковим кодексом або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів згідно з Податковим кодексом. Кожний з платників податків може бути платником податку за одним або кількома податками та зборами.

Податковим агентом визнається особа, на яку Податковим кодексом покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків.

Етапи контрольно-перевірочного процесу:

- підготовка контрольно-перевірочного процесу;
- виконання контрольно-перевірочних дій;
- узагальнення та реалізація результатів перевірки.

Контролюючі органи мають право проводити такі види податкових перевірок:

- камеральні;
- документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні);
- фактичні перевірки.

Масово-роз'яснювальна робота контролюючих органів серед населення і платників податків охоплює наступні основні напрями:

- навчання населення;
- навчання платників податків;
- робота з друкованими й електронними засобами масової інформації;
- видавнича справа й соціальна реклама на податкову тематику.

В межах здійснення масово-роз'яснювальної роботи контролюючими органами передбачається надання певного переліку послуг платникам податків, зокрема:

- надання податкових консультацій за зверненням платників податків;
- надання відповідей на письмові запити;
- надання інформації щодо виконання планів основних питань економічної та контрольної роботи фіскальних органів (в т. ч. в мережі Internet);
- проведення семінарів, практикумів (тренінгів) для платників податків з питань застосування норм податкового законодавства; - організація зв'язку з платниками податків.

Питання для самоконтролю знань:

1. Які елементи адміністрування податків Ви знаєте?
2. Охарактеризуйте систему обліку платників податків.
3. Які складові є в автоматизованому банку даних ДПС України?
4. Що таке оперативний облік податків, зборів?
5. Охарактеризуйте значення податкового контролю в адмініструванні податків.
6. Якими основними інструментами володіють податкові органи щодо зменшення податкового боргу?
7. Якими повноваженнями володіють податкові органи в процесі адміністрування податків?
8. Назвіть права та обов'язки платників податків у процесі податкових відносин з державою.

Рекомендована література:

Базова: [9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17]

Допоміжна: [55, 56, 58, 60, 61, 62]

Інформаційні ресурси: [1, 3, 4, 5, 8]

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТУ

1. Бюджет як економічна категорія.
2. Економічна природа та сутність бюджету.
3. Призначення та роль бюджету.
4. Бюджетна політика як складова фінансової політики.
5. Призначення та структура бюджетного механізму.
6. Роль бюджету у фінансово-кредитному механізмі.
7. Поняття бюджетної класифікації.
8. Бюджетне планування та прогнозування.
9. Принципи і методи бюджетного планування.

ТЕМА 2. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

1. Бюджетний дефіцит: поняття види та наслідки.
2. Концепції збалансування бюджету.
3. Причини виникнення та джерела покриття дефіциту.
4. Методи обмеження та шляхи скорочення дефіциту бюджету.
5. Державний кредит як специфічна форма фінансових відносин.
6. Чинники та форми державного кредиту, їх призначення.
7. Державний борг, його структура та обслуговування.
8. Управління державним боргом.

ТЕМА 3. БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ ТА ПОБУДОВА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1. Поняття та основи бюджетного устрою.
2. Принципи бюджетного устрою.
3. Бюджетна система України, її склад та структура.
4. Зміст міжбюджетних відносин та особливості їх організації.
5. Сутність і стан фінансового вирівнювання.
6. Бюджетні трансферти та їх види.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

1. Методи та джерела формування доходів бюджету.
2. ВВП як основа доходної бази бюджету.
3. Склад і структура доходів бюджету України.
4. Податкові та неподаткові надходження бюджету.

ТЕМА 5. СИСТЕМА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

1. Класифікація видатків бюджету.
2. Склад і структура видатків бюджету України.
3. Бюджетне фінансування.
4. Економічна сутність видатків бюджету.
5. Видатки Державного бюджету.

6. Видатки місцевих бюджетів.
7. Система бюджетного фінансування.

ТЕМА 6. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ

1. Сутність податків, їх визначення як економічної категорії.
2. Елементи системи оподаткування: суб'єкт (платник) податку, об'єкт оподаткування, джерело сплати, одиниця оподаткування, податкова ставка, податкова квота.
3. Види ставок: тверда, процентна; прогресивна, регресивна, пропорційна, змішана; підвищена, понижена, базова.
4. Класифікація податків, її ознаки.
5. Функції податків: розподільча, фіскальна, регулююча, стимулююча та контрольна.
6. Податки та інші форми платежів до бюджету - плата, відрахування, неподаткові доходи.

ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

1. Сутність податкової системи та її елементи.
2. Прийняття Податкового кодексу України.
3. Модернізація податкової служби як джерело до розвитку податкової системи України.
4. Права, обов'язки та відповідальність працівників державної податкової служби.
5. Структура органів ДПС України, напрями модернізації.
6. Функції органів податкової служби головного та регіонального рівнів.

ТЕМА 8. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

1. Податкова політика та її вплив на соціально – економічний розвиток.
2. Фактори впливу на податкову політику.
3. Оцінка ефективності податкової політики.
4. Вектори податкової політики України в умовах гармонізації оподаткування.
5. Зарубіжний досвід становлення та реформування податкової політики.

ТЕМА 9. ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ

1. Поняття, сутність та функції податкового механізму:
2. Структура податкового механізму:
3. Характеристика основних елементів податкового механізму.
4. Методи та інструменти дії податкового механізму:
5. Проблеми функціонування податкового механізму в Україні та напрями його удосконалення:

ТЕМА 10. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ І ПЛАТЕЖІВ

1. Сутність процесу адміністрування податків і платежів.
2. Нормативно-правова та методична база адміністрування податків і платежів в Україні.
3. Організація роботи органів ДПС з обліку платників податків.
4. Організація роботи органів державної податкової служби з обліку платежів, що надходять до бюджетів та державних цільових фондів.
5. Прогнозно-аналітична робота органів державної податкової служби.
6. Організація роботи органів ДПС щодо притягнення до відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства.
7. Організація роботи органів ДПС по забезпеченню надходжень до бюджету.

СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ, ЗАДАЧІ, ВПРАВИ ТА ТЕСТИ ЗА КОЖНОЮ ТЕМОЮ, ЯКІ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ НА СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТТЯХ

Загальні рекомендації

Вирішення ситуаційних завдань є сполучною ланкою між лекційними заняттями та самостійною роботою і мають на меті поглиблене засвоєння теоретичних понять і термінів з дисципліни та набуття практичних навиків з виконання розрахунків.

В процесі вирішення ситуаційних завдань з'ясовується ступінь засвоєння понятійно-термінологічного апарату та основних положень предмету, вміння розкривати конкретну тему, аналізувати і узагальнювати ключові питання курсу, розв'язувати конкретні ситуаційні завдання.

Одним з важливих завдань проведення практичних занять є отримання здобувачами навиків публічних виступів і дискусій, а також аналітичного та обґрунтованого підходу до розв'язання складних питань та відпрацювання можливих рішень у майбутній професійній діяльності.

Вирішення ситуаційних завдань - це форма аудиторної роботи, яка передбачає:

- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком контрольних питань за відповідними темами лекційних занять;
- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами занять;
- проведення семінарів з публічними виступами та доповідями по рефератах, підготовлених здобувачами самостійно за рекомендованою тематикою;
- розв'язання тестів відповідно до тематики практичного завдання;
- розв'язання задач обчислювального характеру;
- обговорення виробничих ситуацій у сфері оподаткування.

Цей вид роботи присвячується розкриттю сутності об'єкта дослідження, характеристикі основ організації управління ним. Він виконується переважно на основі критичної оцінки й аналізу досліджуваної проблеми, а також з урахуванням положень законодавства.

Викладаючи текст, здобувач має проявити вміння систематизувати першоджерела, проводити порівняння, узагальнення, логічно викладати результати своїх досліджень.

Аналіз якісних, кількісних та відносних показників системи оподаткування передбачає виконання таких завдань: визначати базу оподаткування, розмір податків та строки їх сплати до бюджетів усіх рівнів; виконувати розрахунки, пов'язані з визначенням і нарахуванням податків; визначати штрафні санкції у випадку порушення податкового законодавства. Тенденції розвитку мають бути проаналізовані за допомогою розрахованих здобувачами показників динаміки.

Якісна оцінка тенденцій, явищ, процесів передбачає обґрунтування

того, чи є вони позитивними або негативними, як вони можуть позначатися на податковій системі України. Проведений аналіз має охоплювати не менше 5 останніх років і проводитися у розрізі усього досліджуваного періоду.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ БЮДЖЕТУ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Функції держави як визначальний чинник формування бюджету.
2. Взаємозв'язок бюджету з іншими економічними категоріями.
3. Місце і роль бюджету в системі фінансових відносин.
4. Бюджетна централізація ВВП та її об'єктивні межі. Тенденція зростання бюджетної централізації ВВП, чинники, що протидіють цій тенденції.
5. Забезпечення оптимальних пропорцій розподілу і перерозподілу ВВП.
6. Фінансові протиріччя у суспільстві, пов'язані із суб'єктивним формуванням бюджету та способи їхнього вирішення.
7. Взаємозв'язок державного бюджету з іншими фінансовими планами України.
8. Бюджет як віддзеркалення економічної, соціальної міжнародної політики держави.
9. Поточний бюджет. Бюджет розвитку місцевих бюджетів.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами за запропонованими темами:

1. Бюджет як економічна категорія.
2. Бюджетна політика як складова фінансової політики.
3. Призначення та структура бюджетного механізму.
4. Роль бюджету у фінансово – кредитному механізмі.
5. Функції держави як визначальний чинник формування бюджету.
6. Взаємозв'язок бюджету з іншими економічними категоріями.
7. Місце і роль бюджету в системі фінансових відносин.
8. Бюджетна централізація ВВП та її об'єктивні межі.
9. Тенденція зростання бюджетної централізації ВВП, чинники, що протидіють цій тенденції.

10. Фінансові протиріччя у суспільстві, пов'язані із суб'єктивним формуванням бюджету та способи їхнього вирішення.

11. Місце і роль бюджету в системі фондів грошових коштів.

12. Державний бюджет як централізований фонд грошових коштів держави, його характерні ознаки.

13. Бюджетне планування та прогнозування.

14. Загальний та спеціальний фонди бюджету.

15. Правовий характер бюджету як фінансового плану, його чинники.

16. Принципи і методи бюджетного планування.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою, готують доповідь (5-7хв.) та презентацію (10-15 слайдів).

Вимоги до доповіді: редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

Завдання 3.1. Проаналізуйте закони про Державний бюджет України за останні п'ять років по таких основних планових показниках: доходи і видатки по загальному та спеціальному фондах, дефіцит/профіцит бюджету. Побудуйте графіки динаміки. Зробіть висновки. Результати представте у вигляді презентації.

Завдання 3.2. Визначте співвідношення Зведеного бюджету України до ВВП за останні п'ять років. Вкажіть чинники, що вплинули на співвідношення зведеного бюджету України до ВВП. Побудуйте графіки динаміки.

Проаналізуйте інші макроекономічні показники у співвідношенні до Державного бюджету. Прокоментуйте отримані результати. На основі отриманих результатів зробіть висновки. Результати представте у вигляді презентації.

ТЕМА 2. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Фактори, що впливають на стан бюджету.

2. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.

3. Бюджетний дефіцит в сучасних умовах державного регулювання економіки.

4. Розрахунок абсолютних і відносних показників бюджетного дефіциту.
5. Співвідношення ВВП держави та обсягів бюджетного дефіциту.
6. Державний борг та його структура.
7. Внутрішній та зовнішній, поточний та капітальний державний борг.
8. Обслуговування державного боргу. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу.
9. Методи управління державним боргом: конверсія, консолідація, уніфікація позики, обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, анулювання.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами за запропонованими темами:

1. Бюджетний дефіцит: поняття, види та наслідки.
2. Концепції збалансування бюджету.
3. Причини виникнення дефіциту.
4. Методи обмеження та шляхи скорочення дефіциту бюджету.
5. Фактори, що впливають на стан бюджету.
6. Співвідношення ВВП держави та обсягів бюджетного дефіциту.
7. Джерела покриття дефіциту бюджету
9. Шляхи скорочення дефіциту бюджету
10. Стан боргової безпеки України.
11. Державний борг України та його структура.
12. Рівень внутрішнього боргу України.
13. Рівень зовнішнього боргу України.
14. Сутність методів управління державним боргом: конверсія, консолідація, уніфікація позики, обмін облігацій за регресивним співвідношенням, відстрочка погашення, анулювання.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою, готують доповідь (5-7хв.).

Вимоги до доповіді: редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

Завдання 3.1. Визначте співвідношення поточного і капітального боргів України за останні п'ять років та визначеної законодавством граничної суми державного боргу, визначте співвідношення цих показників до ВВП. Прокоментуйте отримані результати. Вкажіть чинники, що спричинили зміну показників у динаміці. Побудуйте графіки динаміки. Зробіть висновки та пропозиції щодо боргової політики України та її фінансової безпеки. Результати представте у вигляді презентації.

Завдання 3.2. Проведіть аналіз структури і динаміки державного боргу за останні 10 років. Вкажіть чинники, що спричинили зміну показників у

динаміці. Побудуйте графіки динаміки. Зробіть висновки та пропозиції. Результати представте у вигляді презентації.

ТЕМА 3. БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ ТА ПОБУДОВА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Структура бюджетної системи України: взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.
2. Бюджетний процес та характеристика його етапів.
3. Бюджетні повноваження учасників бюджетного процесу.
4. Значення бюджетної класифікації для прогнозування доходів і видатків бюджетів та їх виконання.
5. Структура бюджетної класифікації. Класифікація доходів бюджету; класифікація видатків (в тому числі за вирахуванням погашення) бюджету; класифікація фінансування бюджету; класифікація боргу.
6. Основи бюджетного устрою: встановлення принципів побудови бюджетної системи; виділення окремих видів бюджетів.
7. Особливості бюджетної системи ЄС.
8. Порівняння унітарних бюджетних систем в окремих країнах світу.
9. Зведений бюджет України, його сутність, зміст і призначення.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами за запропонованими темами:

1. Еволюція, становлення та напрями розвитку бюджетної системи України.
2. Особливості бюджетної системи ЄС.
3. Структура бюджетної системи України: взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.
4. Бюджетні повноваження учасників бюджетного процесу.
5. Значення бюджетної класифікації для прогнозування доходів і видатків бюджетів та їх виконання.
6. Порівняння унітарних бюджетних систем в окремих країнах світу.
7. Бюджетна система України та однієї із зарубіжних країн (порівняльна характеристика).
8. Фіскальний федералізм, його сутність та значення для розвитку країни.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою, готують доповідь (5-7хв.) та презентацію (15-20 слайдів).

Вимоги до доповіді: редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Доходи держави від підприємницької діяльності.
2. Доходи від державних майна, угідь, послуг.
3. Податковий метод мобілізації доходів бюджету.
4. Державні позики.
5. Склад, структура та динаміка доходів Державного бюджету України.
6. Правове регулювання формування доходів.
7. Організація мобілізації доходів бюджету.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами за запропонованими темами:

1. ВВП як основа доходної бази бюджету.
2. Податковий метод мобілізації доходів бюджету.
3. Організація мобілізації доходів бюджету.
4. Формування місцевих бюджетів на середньостроковий період та його наслідки.
5. Доходи місцевих бюджетів від офіційних трансфертів.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою, готують доповідь (5-7хв.) та презентацію (15-20 слайдів).

Вимоги до доповіді: редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

ТЕМА 5. СИСТЕМА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних

знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Склад, структура та динаміка видатків Державного бюджету України.
2. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету.
3. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально - економічного розвитку.
4. Наукова класифікація видатків бюджету, її ознаки.
5. Процесуальна класифікація видатків бюджету: програмна, функціональна, відомча та економічна.
6. Оптимізація структури видатків бюджету, її критерії.
7. Регуляторна політика і бюджетні інструменти фінансового регулювання економічного циклу.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами за запропонованими темами:

1. Функції держави, їх вплив на склад і структуру видатків бюджету.
2. Роль видатків бюджету у фінансовому забезпеченні потреб соціально - економічного розвитку.
3. Процесуальна класифікація видатків бюджету: програмна, функціональна, відомча та економічна.
4. Оптимізація структури видатків бюджету, її критерії.
5. Регуляторна політика і бюджетні інструменти фінансового регулювання економічного циклу.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою, готують доповідь (5-7хв.).

Вимоги до доповіді: редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

Завдання 3. Проаналізуйте структуру бюджетної системи України за видатками в розрізі видів бюджетів за останні п'ять останніх років. за такими напрямками: 1) кількість населення (контингент); 2) загальний обсяг видатків бюджету за період; 3) структура видатків бюджету за період; 4) рівень забезпеченості населення бюджетними послугами (у грн. на одну особу). Результат аналізу подайте в табличній формі. Зробіть висновки щодо централізації бюджетної системи в Україні за надходженнями.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

ТЕМА 6. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Історія виникнення податків.
2. Етапи розвитку податків світу.
3. Надзвичайні податки світу.
4. Сутність та порівняння прямих і непрямих податків.
5. Цікаві факти про податки.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами за запропонованими темами:

1. Передумови та необхідність виникнення, розвиток податків.
2. Еволюція розуміння сутності податків. Теорії оподаткування.
3. Аналіз визначення терміну «податок» різними економістами, його відмінність від інших обов'язкових платежів.
4. Коротка характеристика незвичайних податків протягом історії їх розвитку та у сучасних податкових системах.
5. Вплив податків на економічну систему держави.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою, готують доповідь (5-7хв.) та презентацію (10-15 слайдів).

Вимоги до доповіді: редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

ТЕМА 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Характеристика та склад податкової системи України.
2. Еволюція змін податків і зборів, що входили до податкової системи

України.

3. Устрій податкової системи України.
4. Участь органів державної влади та органів місцевого самоврядування в організації податкової системи.
5. Проблеми в організації вітчизняної податкової системи.
6. Вплив податкової системи України на інвестиційний клімат в країні.
7. Роль податкової системи у забезпеченні економічного зростання та соціальної справедливості.

Завдання 2. Надати письмову відповідь на наступні питання:

1. Переваги і недоліки прямих та непрямих податків, їх місце в податковій системі.
2. Порівняння ставок основних податків у податкових системах різних країн світу.

Здобувачі обирають тему за бажанням із запропонованих, висвітлюють власне бачення за обраною темою.

Вимоги до відповіді: обсяг – 3-5 сторінок, редактор MS Word; аркуш формату – А4, поля – 2 см з усіх боків, шрифт – Times New Roman, кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,0, абзацний відступ – 1,25 см. Обов'язковим є наявність посилань на використані літературні джерела. Оформлення використаних літературних джерел за ДСТУ 8302:2015.

ТЕМА 8. ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Сутність податкової політики в системі державного регулювання економіки.
2. Принципи та задачі податкової політики.
3. Оцінювання ефективності податкової політики.
4. Еволюція контролюючих органів у сфері оподаткування.
5. Особливості діяльності та призначення ДПС.
6. Місія, бачення та принципи роботи ДПС України.
7. Сутність податкового контролю та повноваження ДПС України щодо його здійснення.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами самостійно за темою: «Структура, функцій, завдання та особливості діяльності податкової служби однієї із зарубіжних країн».

Здобувачі обирають країну для дослідження самостійно, висвітлюють власне бачення за запропонованою темою доповіді, обґрунтовують свою доповідь статистичними показниками останніх 5-10 років та готують презентацію на 15-20 слайдів.

Завдання 3. Публічні виступи, підготовлені здобувачами самостійно, де представлені результати виконання кейсу:

Розробіть власну модель податкової політики України, яка, на вашу думку, буде більш ефективною та справедливою.

Здобувачі висвітлюють власне бачення за запропонованою темою, обґрунтовують свою доповідь та готують презентацію на 5-10 слайдів.

ТЕМА 9. ПОДАТКОВИЙ МЕХАНІЗМ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами. Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Напрями удосконалення податкового механізму.
2. Наукові підходи до визначення сутності податкового механізму.
3. Роль податкового механізму у формуванні бюджетних ресурсів держави.
4. Методичні засади оцінки ефективності податкового механізму.
5. Податковий механізм забезпечення місцевого економічного розвитку територій в Україні.
6. Методи та інструменти податкового механізму для стимулювання економічного зростання.

Завдання 2. Публічні виступи та доповіді, підготовлені здобувачами самостійно за темою: «Досвід зарубіжних країн у сфері реалізації податкової політики та імплементація його у вітчизняну практику в частині методів та інструментів податкового механізму».

Здобувачі обирають країну для дослідження самостійно, висвітлюють власне бачення за запропонованою темою доповіді, обґрунтовують свою доповідь статистичними показниками останніх років та готують презентацію на 15-20 слайдів.

ТЕМА 10. АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ І ПЛАТЕЖІВ

Завдання 1. Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання за відповідними темами.

Обговорення має дослідницький характер та будується на базі теоретичних знань з теми та опрацюванні актуальних нормативних, статистичних та аналітичних документів, матеріалах спеціалізованих періодичних видань.

1. Поняття податкового менеджменту, його функції і завдання.
2. Платники податків, податкові агенти та представники платника податків.
3. Державний податковий менеджмент.
4. Поняття, сутність та функції корпоративного податкового менеджменту.
5. Засади обліку платників податків.
6. Взяття на облік юридичних осіб та відокремлених підрозділів юридичних осіб.
7. Облік самозайнятих осіб.
8. Державний реєстр фізичних осіб-платників податків.

Завдання 2. Вирішення тестових завдань:

1. Платник податку – це:

- а) фізична або юридична особа, яка згідно з чинним законодавством зобов'язана сплачувати податки;
- б) фізична особа, яка згідно з чинним законодавством зобов'язана сплачувати податки;
- в) фізична або юридична особа, яка згідно з чинним законодавством бажає сплачувати податки;
- г) фізична або юридична особа, яка згідно з чинним законодавством не зобов'язана сплачувати податки, але добровільно їх сплачує.

2. Платники податків зобов'язані:

- а) вести в установленому порядку облік доходів і витрат, складати звітність, що стосується обчислення і сплати податків та зборів;
- б) подавати державним податковим органам інформацію про суми коштів не сплачених до бюджету в зв'язку з отриманням податкових пільг;
- в) одержувати та ознайомлюватися з актами перевірок, проведених державними податковими органами;
- г) оскаржувати у встановленому законом порядку рішення державних податкових органів та дії їх посадових осіб.

3. Адміністрування податків – це:

- а) діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які виступають знаряддям розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави;
- б) сукупність податків, зборів та інших платежів до бюджетів і державних цільових фондів; принципів, форм і методів їх установлення, зміни чи відміни; дій, які забезпечують їх сплату, контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства;
- в) система податкових органів;

г) сукупність взаємопов'язаних управлінських процедур, операцій та функцій прикладного характеру, які здійснюються органами виконавчої влади в безперервному циклічному процесі реалізації податкової політики держави з метою забезпечення мобілізації податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових коштів держави та органів місцевого самоврядування.

4. Платники податків мають право:

а) оскаржувати у встановленому порядку дії (бездіяльність) контролюючих органів;

б) вести облік доходів і витрат, складати фінансову звітність, зберігати її визначений законом термін;

в) сплачувати належні суми податків і зборів у встановлені законами терміни;

г) всі відповіді вірні.

5. Платники податків мають право:

а) безоплатно отримувати в органах державної податкової служби інформацію про податки та збори;

б) вести бухгалтерський облік, складати фінансову звітність, зберігати її визначений законом термін;

в) сплачувати належні суми податків і зборів у встановлені законами терміни;

г) допускати посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, що використовуються для одержання доходів.

6. Податкова вимога – це:

а) письмова вимога органу державної податкової служби до платника податків щодо погашення суми податкового боргу;

б) письмова вимога платника до органу державної податкової служби щодо нарахування йому сум податків і зборів;

в) письмова або усна вимога платника до органу державної податкової служби щодо нарахування йому сум податків і зборів;

г) письмова або усна вимога органу державної податкової служби до платника податків щодо погашення суми податкового боргу.

7. Податкова застава – це:

а) спосіб забезпечення сплати платником податків грошового зобов'язання і пені, не сплачених таким платником у визначений строк;

б) спосіб забезпечення сплати платником податків грошового зобов'язання і пені, не сплачених таким платником чи його контрагентами у визначений строк;

в) сплата платником податків грошового зобов'язання і пені, не сплачених таким платником чи його контрагентами у визначений строк;

г) сплата платником податків грошового зобов'язання і пені, не сплачених таким платником у визначений строк..

8. Платники податків зобов'язані:

а) сплачувати належні суми податків і зборів у встановлені законами

терміни;

б) одержувати та ознайомлюватися з актами перевірок, проведених державними податковими органами;

в) оскаржувати у встановленому законом порядку рішення державних податкових органів та дії їх посадових осіб;

г) одержувати відстрочення сплати податків.

9. Суб'єктами адміністрування податків є:

а) податкові органи;

б) митні органи;

в) податкові та митні органи;

г) податкові, митні органи та органи Держказначейства.

10. З метою централізації обліку платників податків ДПС України веде:

а) Єдиний банк юридичних осіб і Державний реєстр фізичних осіб;

б) Реєстр великих платників податків і Реєстр юридичних осіб;

в) Реєстр платників податків і Єдиний банк фізичних осіб;

г) Державний реєстр фізичних осіб і Реєстр платників податків.

11. Основою обліку обов'язкових платежів є ведення:

а) персоніфікованої картки;

б) індивідуальної картки;

в) особистої картки;

г) картки особових рахунків.

12. Відображення даних щодо нарахувань платежів в картці особового рахунку органами ДПС здійснюється на підставі:

а) даних, отриманих з органів Держказначейства;

б) податкової звітності, поданої платником податків;

в) даних митних органів;

г) даних фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

13. Відображення даних щодо суми сплачених платежів в картці особового рахунку органами ДПС здійснюється на підставі:

а) даних, отриманих з органів Держказначейства;

б) податкової звітності, поданої платником податків;

в) даних митних органів;

г) даних фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

14. Якщо сальдо особового рахунку позитивне, то це свідчить про:

а) переплату податку;

б) податковий борг;

в) автоматичний обов'язок повернення суми позитивного сальдо платнику податку;

г) необхідність здійснення додаткового платежу на зазначену суму.

15. Якщо сальдо особового рахунку негативне, то це свідчить про:

а) переплату податку;

б) податковий борг;

в) автоматичний обов'язок повернення суми позитивного сальдо платнику податку;

г) необхідність здійснення додаткового платежу на зазначену суму.

16. До загальнодержавних податків Податковим кодексом України віднесено:

а) податок на доходи фізичних осіб;

б) плату за землю;

в) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

г) транспортний податок.

17. Прямі податки можуть бути:

а) реальні та опосередковані;

б) реальні та особисті;

в) персональні та побічні;

г) загальні та персональні.

18. Ставка податку це ...

а) розмір податку на одиницю виміру бази оподаткування;

б) одиниця яка береться в основу виміру об'єкту оподаткування;

в) розмір податку;

г) конкретна, вартісна, фізична, або інша характеристика бази або її частини.

19. В залежності від способу визначення суми податку розрізняють ставки:

а) специфічні (тверді), процентні;

б) адвалорні (процентні), комбіновані;

в) комбіновані, тверді;

г) специфічні, адвалорні, комбіновані.

20. Об'єктом оподаткування нерезидента є:

а) іноземні доходи;

б) загальний річний оподатковуваний дохід, одержаний за межами України;

в) загальний місячний оподатковуваний дохід, одержаний з різних джерел як на території України так і за її межами;

г) загальний місячний оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ СТАНУ ВИКОНАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція, консультація; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, ситуаційні завдання.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

За рівнем інноваційності використовуються такі методи навчання: ситуативний (кейс-метод), брейнстормінг (мозковий штурм).

Зокрема, при викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу на практичних заняттях передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як:

- метод мозкового штурму – в процесі узагальнення результатів аналізу;

- семінари-дискусії – передбачають обмін думками та поглядами здобувачів щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють уміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.;

- ситуаційні завдання – виявлення ситуації на певний момент функціонування конкретної фінансово-економічної системи.

Оцінювання знань здобувачів з дисципліни «Бюджетна та податкова системи» здійснюється за результатами поточного, модульного і підсумкового контролю.

Метою поточного оцінювання знань здобувачів є виявлення рівня отриманих ними знань, перевірки розуміння та засвоєння програмного матеріалу з дисципліни.

Завданнями поточного оцінювання знань здобувачів є:

- оцінка активності роботи здобувача протягом семестру з вивчення програмного матеріалу дисципліни, рівня набутих знань і вмінь;

- оцінка рівня виконання модульних завдань.

До основних методів поточного контролю відносяться: усне та письмове опитування, тестування, розв'язання навчальних завдань і розрахунково-аналітичних задач, виконання самостійних завдань, захист або презентація творчих робіт, модульних завдань.

Об'єктами поточного контролю є: активність роботи на практичних заняттях протягом семестру; результати виконання модульних завдань; підготовка та захист самостійних та творчих завдань.

Серед методів контролю виділяють: усну перевірку, перевірку письмово-розрахункових робіт і перевірку практичних робіт. Усна перевірка

організовується по-різному, в залежності від її мети та від змісту матеріалу, що перевіряється.

Усний контроль у вигляді індивідуального та фронтального опитування. Письмовий контроль у вигляді модульних контрольних робіт, самостійних письмових робіт, поточного тестування, підсумкового контролю з дисципліни.

Оцінювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти за видами:

Вид контролю	Вид навчальної діяльності	Оцінювання
ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ	Робота на семінарських заняттях, у т.ч.: доповідь із створенням презентації за умови її якісного та вчасного виконання (оцінка залежить від повноти розкриття теми, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості презентації і доповіді)	за кожне завдання 0-5 балів, якщо робота виконана не вчасно - знижується на 1 бал; якщо здобувач не доповідає по виконаній роботі – її оцінка знижується на 1 бал
	захист практичного завдання розрахункового характеру за умови його якісного та вчасного виконання (оцінка залежить від повноти розкриття завдання, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості розрахунків і доповіді)	
	усне опитування, участь у навчальній дискусії, розв'язок практичних завдань	
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ	Модульна контрольна робота 1 (розв'язання тестових завдань)	оцінка – 0–10 балів
	Модульна контрольна робота 2 (розв'язання тестових завдань)	оцінка – 0–10 балів
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	Розв'язання тестових завдань	оцінка – 0–30 балів

Оцінювання поточного і модульного контролю здобувачів відбувається за шкалою у діапазоні від 0 до 70 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота												Залік	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	МКР	T6	T7	T8	T9	T101	МКР	30	100
5	5	5	5	5	10	5	5	5	5	5	10		

По кожному семінарському заняттю робота оцінюється по 4-ох бальній шкалі за завдання, які виконуються у вигляді:

- доповіді із створенням презентації за умови її якісного та вчасного виконання (оцінка залежить від повноти розкриття теми, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості презентації і доповіді);

- захисту практичного завдання розрахункового характеру за умови його якісного та вчасного виконання (оцінка залежить від повноти розкриття завдання, якості інформації, самостійності та креативності матеріалу, якості розрахунків і доповіді);

- усного опитування, участі у навчальній дискусії, розв'язку практичних завдань

Якщо робота виконана не вчасно - її оцінка знижується на 1 бал. Якщо здобувач не доповідає по виконаній роботі – її оцінка знижується на 1 бал.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Характеристика бюджетної системи України.
2. Принципи побудови бюджетної системи.
3. Розподіл доходів між ланками бюджетної системи.
4. Розподіл видатків між ланками бюджетної системи.
5. Склад доходів бюджетів.
6. Склад видатків бюджетів.
7. Бюджетна класифікація.
8. Фінансування бюджету і державний борг за бюджетною класифікацією.
9. Зміст і призначення державного бюджету.
10. Роль держбюджету в соціально – економічному розвитку держави.
11. Бюджетний дефіцит.
12. Характеристика доходів бюджетів.
13. Соціально – економічна сутність податків.
14. Принципи оподаткування.
15. Штрафи і санкції, сплачені за порушення податкового законодавства.
16. Неподаткові надходження.
17. Адміністративні збори та платежі.
18. Надходження від штрафів та фінансових санкцій.
19. Доходи від операцій з капіталом.
20. Офіційні трансферти.
21. Бюджетне фінансування.
22. Форми та методи бюджетного фінансування.
23. Принципи бюджетного фінансування.
24. Розпорядники бюджетних коштів, їх функції.
25. Види місцевих податків та зборів.
26. Види прямих податків.
27. Елементи податків.
28. Загальнодержавні і місцеві податки і збори.
29. Концептуальні засади побудови податкової політики держави.
30. Масово-роз'яснювальна робота податкових органів як метод попереднього податкового контролю.
31. Непрямі податки, їх переваги та недоліки.
32. Організаційна структура органів Державної податкової служби України.
33. Організація та проведення контрольної-перевірочної роботи
34. Основні завдання та функції Державної податкової служби України.
35. Податкова знижка.
36. Подвійне оподаткування: сутність, форми, методи усунення.
37. Поняття і функції податків.
38. Порядок подання річної декларації про майновий стан і доходи (податкової декларації).

39. Система адміністрування податків: сутність та характеристика елементів.

40. Становлення та розвиток Державної податкової служби України.

41. Суб'єкти податкових відносин, їх повноваження, права та обов'язки.

42. Сутність та принципи побудови податкової системи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Бюджетна система : підручник / за ред. д. е. н., професора В. Г. Дем'янишина, д. е. н., професора О. П. Кириленко та д. е. н., професора З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 624 с.
3. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях / С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, Добровольська О.В., Л. І. Катан. Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.
4. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
5. Бондарук Т. Г., Момотюк Л. Є., Мельничук Н. Ю. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. Київ: ТОВ «Август Трейд». 2017. 890 с.
6. Луніна І. О., Бондарук Т.Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини : навч. посіб. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
7. Бюджетна система: підручник / І. В. Алексеев, Н. Б. Ярошевич, І. Ю. Кондрат, М. В. Ливдар. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 400 с.
8. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / За заг. ред. В. В. Зубенка; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». К.,2017. 184 с. URL : https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/170x240_preview_0.pdf
9. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. Андрущенко В., Тучак Т. Податкова система: навч. посіб. Київ.: Центр учбової літератури, 2019. 416 с.
11. Біляк Ю. В., Тітенко З. М. Податкова система : навч. посіб. / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ: НУБіП України, 2021. 633 с.
12. Варналій З. С., Романюк М. В. Податкова система : підручн. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
13. Воронська О. О. Податки в Україні: від теорії до практики: навч. курс. Київ: Акцент ПП. 2018. 464 с.
14. Томнюк Т. Л. Податкова система: навч. посіб. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
15. Митний кодекс України: Закон України від 13 берез. 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
16. Положення про Державну податкову службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 берез. 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n15>

Допоміжна

1. Бондарук Т. Г. Місцеві фінанси : навч. посіб. Київ : ДП «Інформ. аналіт. агенство», 2013. 529 с.
2. Пилипенко І. І., Бондарук Т. Г., Момотюк Л. Є., Ігнатова І. С. Фінанси : навч. посіб. практикум. Київ : 2013. 467 с.
3. Osaulenko O., Bondaruk T., Momotiuk L. Ukraine's State Regulation of the Economic Development of Territories in the Context of Budgetary Decentralisation. *Statistics in transition new series*, September 2020. Vol. 21. № 3. Pp. 129-148.
4. Bondaruk T., Melnychuk N., Bondaruk I. Instability and its government regulation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. № 2. Pp. 32-40.
5. Bondaruk T., Dubyna M. Theoretical Aspects of Determining Business Solvency of Local Budgets. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 2. Pp. 16-22.
6. Bondaruk T. Fiscal space of local budgets and economic growth. *Polish journal of science*. 2021. Vol. 2 №45. Pp. 34-38.
7. Bondaruk T. G., Bondaruk I. S. State regulation of financial support of municipal authority under decentralisation conditions. *Scientific Bulletin of Polissia*. 2017. № 4. Pp. 16- 21.
8. Bondaruk T. G., Bondaruk O. S., Bondaruk I. S. Conceptual basis of mechanism of ensuring budget security. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3 (11). Ч. 1. С. 21-28.
9. Bondaruk T. H., Momotiuk L. Ye., Bondaruk O. S. Budget Security as Factor of Economic Development of the State. *Statystyka Ukrainy - Statistics of Ukraine*. 2020. № 2-3. Pp. 40-47.
10. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S., Dubyna M. V. Conceptual approaches to the financial stability of local budgets management. *Економічні горизонти*. 2019. № 3(10). с. 23-30.
11. Bondaruk T., Melnychuk N. Theoretical Aspects of Budget Management. *Eurasian Academic Research Journal*. 2017. № 3 (09). p. 162
12. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S. Conceptual foundations of the development of business social responsibility in Ukraine. *Economies' Horizons*. 2020. № 1(12). С. 26–32.
13. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S., Dubyna M. V. Financial sustainability as a factor of forming fiscal space of local budgets. *Economies' Horizons*. 2020. № 2(13). Pp. 4-16.
14. Bondaruk T. H., Bondaruk O. S., Kulish A. P. Influence of risks and state economic security treatments on foreign direct investments. *Economies' Horizons*. 2019. № 1(8). С. 77-88.
15. Бондарук Т. Г. Бондарук І. С., Дубина М. В. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. *Світ фінансів*. 2019. № 2. С. 62-74.
16. Бондарук Т. Г. Бондарук І.С. Формування і оцінювання фіскального простору місцевих бюджетів. *Moderní aspekty vědy: XI. Díl*

mezinárodní kolektivní monografie/ Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. Str. 356-371.

17. Бондарук Т. Г. Бюджетне регулювання в системі забезпечення економічної безпеки держави. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту: теорія, методологія і організація*. Київ : НАСОА, 2013. С. 143-152.

18. Бондарук Т. Г. Державний борг України: механізм управління та обслуговування : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.04.01. Київ : Наук.-дослід. фінанс. Ін-т при М-ві фінансів України, 2001. 19 с.

19. Бондарук Т. Г. Доходи місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2015. № 1. С. 51-56.

20. Бондарук Т. Г. Економіко-статистичний аналіз формування доходів місцевих бюджетів. *Статистика України*. 2013. № 4. С. 7-15.

21. Бондарук Т. Г. Мельничук І. О. Місцеві податки та збори в Україні: суперечності та перспективи розвитку. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2014. С. 17-24.

22. Бондарук Т. Г. Мельничук І. О. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України. *Статистика України*. 2015. № 4. С. 46-52.

23. Бондарук Т. Г. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів. *Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 23 берез. 2019 р., Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. С. 62-65.

24. Бондарук Т. Г. Місцеві позики як джерело фінансового забезпечення місцевого самоврядування. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 4(44). С. 3–10.

25. Бондарук Т. Г. Особливості формування доходів місцевих бюджетів. *Стратегія розвитку України: Економічний та гуманітарний виміри*: матеріали наук.-практ. конф. Київ : «Інформ.-аналіт. агенство», 2015. 320 с

26. Бондарук Т. Г. Проблеми та перспективи оцінки фіскального простору місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2020. № 1(61). С. 55–64.

27. Бондарук Т. Г. Регулювання та фінансове забезпечення розвитку місцевого самоврядування : автореф. дис. д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Київ, 2010. 36 с.

28. Бондарук Т. Г. Теоретичні засади фінансової стійкості місцевих бюджетів. *Сучасні тенденції в економіці та управлінні*: зб.матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Міжнар. наук.-практ. конф., 30 черв. 2017 р. Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2017. Ч. 2. С. 9-10.

29. Бондарук Т. Г. Точки зростання та їх роль в забезпеченні стійкого економічного розвитку територій. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/532>

30. Бондарук Т. Г. Фіскальний простір територій: теоретичний аспект.

Вектори еволюції та перспективи підприємництва в умовах сучасних викликів: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Економічні перспективи підприємництва», 8–9 жовт. 2020 р., м. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. Ч. 1. С. 26-28. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 160).

31. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С., Бондарук О. С. Переваги, позитивні наслідки та ризики бюджетної децентралізації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2016. № 3. С. 38-48.

32. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С., Вінницька О. А. Зарубіжний досвід розвитку бюджетної децентралізації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 3. С. 83-95.

33. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Бюджетна безпека як фактор економічного розвитку держави. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти:* матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 16 жовт. 2019 р. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 116-119.

34. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Джерела загроз бюджетної безпеки України. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю:* матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 15 берез. 2019 р. / Упоряд. О.А. Іващенко. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 20-23.

35. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Економічна природа механізму забезпечення інвестиційно-інноваційної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 2 (18). С. 137-145.

36. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Інвестиційна безпека держави: стратегічні цілі та механізм забезпечення. *Статистика України*. 2019. № 2. С. 83-90.

37. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С. Статистична оцінка бюджетної безпеки в умовах цифрової економіки. *Нові джерела та методи поширення даних у статистиці:* матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С.134-138.

38. Бондарук Т. Г., Бондарук О. С., Мельничук Н. Ю. Державний борг України та видатки бюджету на його обслуговування. *Статистика України*. 2018. № 1. С. 30- 39.

39. Бондарук Т. Г., Вінницька О. А. Оцінка стану децентралізації місцевих бюджетів України. *Економіка України*. 2018. № 7(680). С. 59-75.

40. Бондарук Т. Г., Вінницька О. А., Дубина М. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації в контексті реформ державного управління в Україні. *Світ фінансів*. 2018. № 2(55). С. 7-18.

41. Бондарук Т. Г., Шевчук В.О., Мельничук Н.Ю. Механізм управління бюджетними ресурсами: проблеми та перспективи удосконалення. *Облік і фінанси*. 2016. № 3(73). С.111-114.

42. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Еволюція теорії та наукова концепція публічних фінансів. *Фінанси України*. 2019. № 8. С. 26-44

43. Бондарук Т.Г. Бондарук І.С. Формування і оцінювання фіскального простору місцевих бюджетів. *Moderní aspekty vědy: XI. Díl*

mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. S. 356-371. URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/monography-11.pdf>

44. Бондарук Т.Г. Проблеми формування фіскальної політики економічного розвитку територій в умовах воєнного стану. *Інноваційно-інвестиційний механізм забезпечення конкуренто-спроможності країни*: кол. моногр. / за заг. ред. О. Л. Гальцової. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2022. С. 5-21. URL: https://library.nlu.edu.ua/images/POLN_TEXT/SENMK/IIMZKK.pdf

45. Bondaruk T. Fiscal space of local budgets and economic growth. *Polish journal of science*. 2021. Vol. 2. №45. Pp. 34-38. URL: <https://www.calameo.com/read/00598514203a5ee75144f>

46. Бондарук Т.Г. Точки зростання та їх роль у забезпеченні стійкого економічного розвитку територій. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/532>

47. Бондарук Т. Г. Фіскальна політика в умовах воєнного стану як фактор економічного розвитку територій. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/872>

48. Бондарук Т.Г., Богріновцева Л.М. Роль ринку цінних паперів як джерела фінансування державного боргу. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2023. №7. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16905405619086.pdf>

49. Бондарук Т. Г. Фіскальна політика України як чинник сталого розвитку територій в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*. 2023. № 3(25). С. 57-67. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/286686>

50. Бондарук Т.Г., Миринець К. Ю. Менеджмент місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Менеджмент та маркетинг як фактори розвитку бізнесу в умовах економіки відновлення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 квітня 2023 р. : у 2 т. Т. 2 / відп. ред. В. В. Храпкіна, К. В. Пічик. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2023. С. 32-34. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/25641>

51. Бондарук Т. Г., Степаненко Ю.Ю. Податкова гармонізація в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення. *Фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки бізнесу в умовах воєнної економіки та повоєнного відновлення*: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф., 22-23 листопада 2023 р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. С. 26-30. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/64334/>

52. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Податкові системи зарубіжних країн: навч. посіб. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2021. 209 с.

53. Богріновцева Л.М., Венгуренко Т.Г. Реалізація податкового потенціалу страхових компаній в Україні. *Податковий потенціал фінансових та нефінансових корпорацій України*: монографія / С.В. Онишко, Ю.М. Коваленко, І.І. Чуницька та ін.; за наук. ред. д.е.н., професора С.В. Онишко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С. 195-201

54. Богріновцева Л.М., Кобзар І.А. Проблеми та перспективи розвитку сучасної податкової системи України. *Фінансові механізми сталого розвитку*

України в умовах сучасних викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. студ. конф., 17 травн. 2019 р. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2019. С. 278-281

55. Воронська О. О. Податки в Україні: від теорії до практики: навч. курс. Київ: Акцент ПП. 2018. 464 с.

56. Карпенко В.В., Колодяжна Т.В. Податкова система : навч. посіб. Харків : Лідер, 2018. 273 с.

57. Коваленко Ю.М., Богріновцева Л.М., Вергелюк Ю.Ю. Концепти нарощування і реалізації податкового потенціалу фінансових корпорацій. *Податковий потенціал фінансових та нефінансових корпорацій України: монографія* / С.В. Онишко, Ю.М. Коваленко, І.І. Чуницька та ін.; за наук. ред. д.е.н., професора С.В. Онишко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С. 248-258

58. Непран А. В., Тимченко І. Є., Левчук О. М. Податкова система: практикум. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. 255 с.

59. Основи оподаткування: навч. посіб. / авт. кол.: В. Л. Андрущенко , Ю. В. Панура, К. І. Швабій та ін.; за заг. ред. д.е.н, проф. В. Л. Андрущенко; Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2019. 134 с.

60. Податкова система : навч. посіб. / В. І. Аранчій та ін. Полтава : Укрпромторгсервіс, 2018. 361 с.

61. Становлення та розвиток податкової системи України : монографія / М. Г. Волощук та ін.; Ужгород. нац. ун-т, Юрид. ф-т, Голов. упр. держ. податк. служби України у Закарпат. обл., Місц. осередок ГО «Всеукр. асоц. ветеранів ДПС України» Закарпат. обл. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2021. 169 с.

62. Трансформаційні процеси у податковій системі України: монографія / І. С. Волохова та ін.; за ред. д-ра екон. наук І. С. Волохової ; Одес. нац. екон. ун-т. Одеса : Атлант, 2018. 382 с.

63. Юрчишена Л. В. Податкова система: навч.-метод. посіб. для самост. роботи студентів та контролю якості засвоєння навч. матеріалу з дисципліни. Вінниця, 2018. 230 с.

64. Федина В.В., Мовчун С.В. Світовий досвід оподаткування у системі накопичувального пенсійного забезпечення. *Податковий потенціал фінансових та нефінансових корпорацій України: монографія* / за наук. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. С. 228-238. (Серія «Подат-кова та митна справа в Україні», т. 175).

Інформаційні ресурси

1. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.

3. Офіційний сайт Державної митної служби. URL: <https://customs.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Державної податкової служби. URL: <https://tax.gov.ua/>

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>.

6. Офіційний сайт Урядового порталу. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>.
8. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету.
URL: <http://budget.rada.gov.ua/>.
9. Офіційний веб-сайт Міністерства економіки України. URL:
<http://www.me.gov.ua/>
10. Офіційний веб-сайт Міністерство розвитку громад та територій
України. URL: <http://www.minregion.gov.ua>